

כאִסְרוּן קָרַן לֹא אָבָה מְרַבֵּן... (מכתב אריה 17/25)

מראי מקומות לעיון בדף היומי

בית מדרש גבוה לתורה
כולל הדף היומי
קרית ספר ת"ו

גליון מספר 362

הונצח ע"י בנם הנח"צ הר"ר אברהם אליעזר מרקיביץ שליט"א לונדון

לענין הר"ר צבי בתר"ר מרדכי ורעיתו מרת רחל לאה בת הר"ר אברהם אליעזר ז"ל

מסכת עבודה זרה דף לב – דף לח

בס"ד, ז' תשרי התש"ע.

דף לב ע"א

(א) גמ', דמערבי ביה דורדיא דיינ נסך. כתב בבית יוסף (סימן קיד סעיף ד) בשם אבי העזרי (סוף סימן אלף סז), דאם יש שישים כנגדו מותר, כדאמרינן לקמן (עג), דיינ במים בנותן טעם. והדרכי משה (שם) הביא משו"ת הרשב"א דאם נתנו את היין להחמיץ או להטעים אינו בטל בשישים.

(ב) תוס' ד"ה האי, הלכך צריך להיזהר בשכר דבש וכו'. וכן הביא בהגהות אשר"י (סימן טו) בשם ספר התרומה. עוד כתב בשם האור זרוע, דלא הותר אלא בבית הישראל ולא בבית העובד כוכבים. והרא"ש (שם) כתב, דבזמן האמוראים כשאסרו את השכר אסרו נמי את הדבש.

(ג) גמ', חרס הדרייני. כתב בהגהות אשר"י (סימן יז), דאם החרס בלוע ביין כשר ונגע בו עובד כוכבים אין פוסל מגעו, וכעין יין שהגליד שהכשירו הר"ר שמחה דבטל תורת משקה. ואם אחר שהמחה נגע ביין, פוסלו.

(ד) גמ', ורמי ליה לחמרא וכו' ומייצי להו לחמרייהו. [משמעות דברי הגמ' שהיין נבלע בכלי חרס לאחר שנעשה] אמנם הרמב"ם בפירוש המשניות כתב, דאדריינוס היה גובל טיט ביין ימים הרבה, ואחר כך עשאו כלי חרס שאינו מבושל וכל שעה שהיה צריך יין, היה שורה אותו במים, והוא נימוח והטיט שוקע והיין צף. [וצריך עיון, אמנם לפרושו שפיר טפי מה שאמרה הגמ' לענין "רוצה בקיומו על ידי דבר אחר" דהוא רוצה את היין עצמו].

(ה) גמ', מהו לסמוך בהן כרעי המיטה. פירש ברבינו חננאל, דאיירי אחר ששראו במים ולא נשאר יין. והקשה בהגהות חשק שלמה, אמאי יאסר, דכיון ששראו במים ולא נשאר יין, מה שייך איסור רוצה בקיומו, וצריך עיון.

(ו) גמ', רוצה בקיומו על ידי דבר אחר שרי או אסור. הקשה הר"ן (יא: מדפי הרי"ף), כיון דמסקינן כמאן דאסר, ייאסר לשותת מים בכלי של עובד כוכבים, והא לקמן (לג): אמרינן דשרי למירמי בהו שיכרא ונהוא הדין שאר משקין כדכתבו התוס' (שם בד"ה שרא), ודוקא יין אסור. וכתב, דלא חשיב בליעתו אלא בחרס הדרייני דבלע טפי, והיינו דגרס כגירסא דילן, דמקשינן למאן דאמר רוצה בקיומו על ידי דבר אחר אסור, מאי שנא קנקנים דשרו, ומשנינן דהכא איכא לאיסורא בעיניה, דהיינו דבחרס הדרייני איכא לאיסורא בעיניה, מה שאין כן בשאר כלים, ומהאי טעמא השמיט הרי"ף האי דינא דחרס הדרייני, כיון דאינו מצוי בזמננו. [ועיין עוד בתוס' ד"ה והא].

(ז) גמ', מיתיבי הדרדורין והרוקבאות של עובד כוכבים וכו'. הקשה הר"ן (הובא באות הקודמת) לפי מה שכתב דדווקא בחרס הדרייני אסרינן רוצה בקיומו על ידי דבר אחר, אם כן הא דמקשינן הכא מנודות של עובדי כוכבים, יקשה נמי למאן דאמר רוצה בקיומו על ידי דבר אחר אסור. ותיריך, דהא דמקשי הוא בדרך קל וחומר, דבשלמא למאן דאמר אסור, אפשר

דיאסר גם בשאר כלים, אבל למאן דאמר שרי ודאי קשה. ועוד כתב, דהוה מצוי למימר ולטעמיך. ובחידושי הרמב"ן כתב, דבנודות נמי איתא לאיסורא בעיניה, דהעור נתקשה על ידי היין.

(ח) תוס' ד"ה והא, בתוה"ד, דצריך ליהזר שלא לעשות שום תשמיש בכלים הבלועים חמץ בפסח ד"רוצה בקיומו על ידי דבר אחר". הקשה בקהלות יעקב (סימן טו אות א) לפי המבואר בדברי התוס' ד"רוצה בקיומו על ידי דבר אחר", אסור בכל איסורי הנאה. הא מבואר בגמ' לקמן (סד). וכמו שפירש רש"י ד"ה רבנן, דדוקא ביין נסך דאסור לרצות בקיומו, משום דישאל מצווה לבטל עבודת כוכבים ומשמשיה, שייך איסור "רוצה בקיומו על ידי דבר אחר", אבל בשאר איסורים לא. ותיריך, דגוונא דהתם שאני,

דנהנה משכר העקירה, ורצונו בקיום האיסור כדי ליהנות ממנו על ידי שיבטלו, אבל הכא, דנהנה מהאיסור גופא, אינו מדין ביטול עבודה זרה, אלא מדין איסור הנאה, הלכך דמי לכל איסורי הנאה. והא דלא נאסר הכא מההיא טעמא דלקמן דאסור לרצות בקיום העבודה זרה, משום דליכא לאיסורא בעיניה. ואף דחרס הדרייני חשיב איתא לאיסורא בעיניה, עדיין יש לומר דאין בידו לבערו מן העולם בעצמו שהרי בלוע הוא בפועל. אמנם

הפרי חדש (אורח חיים סימן תנ סק"ז) כתב על פי דברי הר"ן בפסחים (סוף פרק כל שעה) דדוקא איסור עבודה זרה שמצווה לבערו מן העולם, אסור "רוצה בקיומו על ידי דבר אחר", מה שאין כן שאר איסורים, כבשר וחלב, וכן חמץ בפסח, כיון דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי, לא נאסר. אמנם

בחשק שלמה כתב, דנאסר גם חמץ בפסח, כיון דמדרבנן חייב לבערו, אמנם חמץ ביד עובד כוכבים לא נאסר בכהאי גוונא.

(ט) גמ', העיד שמעון בן גודא וכו' על רבן גמליאל ששתה ממנו. ביאר בחידושי הריטב"א, דרבן גמליאל סבר, דכיון דאין מכניסו לקיום, סגי ליה בהדחה בעלמא. ואידך דפליגי סבירא להו, דהוי כמכניסו לקיום כיון דמכניסים בו יין תדיר. עוד כתב, דלכולי עלמא חשיב מכניסו לקיום, אלא

דרבן גמליאל סבר, דפליטת יין אינו אוסר אלא בשישים, ולא אמרו יין ביין במשהו, אלא ביין בעין. והלכתא, דאף בפליטת כלי במשהו. [והתוס' לקמן (עג). ד"ה יין כתבו בשם רבינו תם דדוקא יין נסך אוסר במשהו אבל סתם יינם בנותן טעם]. והתוס' רי"ד ביאר, דרבן גמליאל סבר דכיון דסתם יינן

מדרבנן גזרו רק על ממשו ולא על טעמו.

דף לב ע"ב

(י) גמ', רבי יהודה בן בתירא אומר מנין לתקרובת עבודת כוכבים שמטמאה באוהל. מבואר ברש"י לקמן (מח:): ד"ה ועבר, דאינה מטמאה אלא מדרבנן (ואיירי בדעת ר' יהודה בן בתירא). אמנם הריטב"א לעיל (ל:): כתב, דלרבנן

נמי מטמא מדרבנן. נולכאורה דבריו בעו עיון, דאם כן מדוע אמרינן הכא "הא מני רבי יהודה בן בתירא", הא רבנן נמי מודו דמטמא. (א.ק.).

(יא) **תוס' ד"ה והיוצא, בתוה"ד**, ור"י פירש דלענין איסור אכילה והנאה דמשתעי קרא וכו' מדאיתקש למת. אמנם הרמב"ם (פ"ז מעבודה זרה ה"ב) כתב, דאיסור הנאה מתקרובת עבודה זרה, ילפינן מקרא ד"ולא ידבק בידך מאומה מן החרם".

(יב) **גמ', עובד כוכבים ההולך לתרפות בהליכה אסור**. כתבו בחידושי הריטב"א והראב"ד, דאין אסור אלא בדבר שיתקיים עד מקום תרפותם. וכעין זה איתא **לעיל** (ו:): דלפני אידיהן לא אסרו אלא בדבר המתקיים, ופירש רש"י (שם) ד"ה לא אסרו, דרק מה שמתקיים עד יום אידם, דחזי ליה קמיה ביום אידם ואזיל ומודי.

(יג) **גמ', שם**. לכאורה יש לעיין לדעת ר"ת **בתוס' לעיל** (ב.) ד"ה אסור, דליכא לאיסורא משום דאזיל ומודי בדבר שמשלם תמורתו, ודוקא כשמוכר לעובד כוכבים תקרובת עבודה זרה אסור, והכא אמרינן דאסור לשאת ולתת עמהם משום דאזיל ומודי. אמנם ברש"י אמתניתין **דלעיל** (כט:): ד"ה אסור כתב, דאסור בהליכה משום דאזיל ומודי, אי נמי דובין מידי דתקרובת].

(יד) **גמ', בחזרה מותר מאי דהוה הוה. ובתוספתא** (פ"ה ה"ג) תניא מפני שהוא כעבודת כוכבים שהניחיה עובדיה.

(טו) **גמ', ישראל ההולך לתרפות בהליכה מותר דלמא הדר ביה**. ויש לעיין לטעם שכתב רש"י **במתניתין לעיל** (כט:): ד"ה אסור, דחיישינן דובין מידי דתקרובת, איך מותר הא איכא ספק לפני עור. ויש ליישב, על פי מה שכתבו רש"י **לעיל** (טו:): ד"ה ומנא ובחידושי הריטב"א (שם), דבספק לפני עור כל היכא דאיכא למיתלא תלינן. והריטב"א ביאר, דהיינו משום דספק לפני עור אינו אלא מדרבנן. עוד צריך עיון, לטעם שכתב רש"י **לעיל** (ו:): ד"ה משום, דאיכא משום "לא ישמע על פיך" שלכאורה הוא איסור דאורייתא היאך שרי בספק שיוודה. ויש ליישב על פי דברי התוס' **רי"ד לעיל** (יב). דהאי איסורא אינו אלא מדרבנן. (א.ק.).

דף לג ע"א

(א) **גמ', עובד כוכבים ההולך ליריד בין בהליכה בין בחזרה מותר**. פירש רש"י **בר"ה יריד** בתוה"ד מיהו עובד כוכבים לסחורה הוא דאזיל. ובחידושי הריטב"א, ביאר יותר דאיירינן בעובד כוכבים תגר ההולך לסחורתו, ואינו עובד אותה עבודה זרה. והתוס' **רי"ד** כתב, דלא איירי ביום אידם. אבל הרי"ף (יא: מדפי הרי"ף), גרס בהליכה אסור ובחזרה מותר. וביאר **בחשק שלמה**, דהא דבהליכה מותר היינו משום דסתם יריד ביום אידם הוא. [ועיין רש"י **לעיל** (יב): ד"ה עיר דדרך העובד כוכבים לעשות יריד ביום אידם].

(ב) **גמ', ישראל ההולך ליריד. ובתוס' לעיל** (יב): ד"ה אבל כתבו, דאיירי כשכל חנויות העיר מעטורות, דאי איירי בשאין מעטורות, אפשר למיתלי בהתירא. או דאיירי ביריד שלוקחין מכס מכל מי שאינו מניח עטרה על ראשו ועל ראש חמורו לכבוד העבודה זרה, וכרבי נתן דאסר **לעיל** (יג). בין מהנה בין נהנה. נולכאורה יש לעיין מה הוקשה לתוס', הא הכא אמרינן דהא דתלינן שמכר עבודה זרה, משום דאי הוה מזבין גלימא הכא הוה מזבין, ואם כן אפשר דלא דמי להא דלעיל דהתם איירי שיש רק יריד של עובד כוכבים. (א.ק.).

(ג) **גמ', בחזרה אסור דאמרינן עבודת כוכבים זבין דמי עבודת כוכבים איכא בהדיה. בתוס' לעיל** (יג). ד"ה מעות הקשו בשם ר' אלחנן, דהתם אמרינן דקנסו אותו דמעו וכלי מתכת יוליכם לים המלח, והכא אמרינן דהא דאסור הוא משום דדמי עבודת כוכבים איכא בהדיה. ותירץ ר"י, דהקנס דהתם אינו אלא לאדם עצמו שנשא ונתן בשוק של עבודת כוכבים, והכא אסרינן לאחרים לישא וליתן עמו, ומשום דאמרינן דודאי דמי עבודת כוכבים איכא בהדיה.

(ד) **גמ', עובד כוכבים נמי נימא עבודת כוכבים זבין דמי עבודת כוכבים איכא בהדיה וכו'.** **בתוס' לעיל** (יב). ד"ה דכוותה, וכן בחידושי הריטב"א (הכא) ובר"ץ (ג. בדפי הרי"ף) הקשו, **דלקמן** (סד). מסקינן דדמי עבודת כוכבים ביד עובד כוכבים שרי. ובתוס' שם תירצו, דאיירי כשהעובד כוכבים הקצה את המעות לעבודת כוכבים אחרת. והט"ז (יורה דעה סימן קלב סק"א) ביאר, דאף דבעלמא הקצאה לעבודת כוכבים אינה אוסרת, דהזמנה לאו מילתא היא, הכא שאני דמעבודת כוכבים יצאו ולעבודת כוכבים באו. ובמרומי שדה ביאר, דדמי עבודת כוכבים ביד עובד כוכבים שרו מטעם דהוי כביטול, דבמה שמכרה גילה דעתו שאינו חפץ בה, ולהכי כשייחד את המעות לעבודת כוכבים אחרת אין כאן ביטול. ובחידושי הריטב"א תירץ, דקושית הגמ' למאן דאמר דמי עבודת כוכבים ביד עובד כוכבים אסור, אף שלא קיימא לן הכי. וכעין זה כתב הרי"ף (יא: מדפי הרי"ף). והבעל המאור (ל: מדפי הרי"ף) כתב, דלכתחילה אסור מדרבנן דמי עבודת כוכבים ביד עובד כוכבים אטו ביד ישראל. ובדיעבד שרי כההיא **דלקמן** (סד). דהעובד כוכבים מכר את העבודת כוכבים לפרוע חובו לישראל.

(ה) **גמ', רב זביד אמר לעולם כדקאמרת מעיקרא**. ביאר הר"ץ (יב). מדפי הרי"ף, דהא דבעי ישראל עומד על גביו, היינו משום דחיישינן שאחר שיצטנן היין, יוסיף העובד כוכבים יין, ואותו יין לא מתבטל.

(ו) **גמ', ממלאין מים ג' ימים ומערין**. הקשה בחידושי הריטב"א בשם הרא"ה, הא צונן לא בלע, ובכולי דוכתי בצונן לא בעי הגעלה. ועוד, דאם נקלט איך מהני עירוי בצונן. ותירץ הרא"ה, דביין החריפות נקלטת (ולא כבליעה), והעירוי מרכך את הכלי, והמים נכנסין ומפיגין טעם היין, ואין בו חשיבות.

(ז) **גמ', שם**. הקשו בחידושי הריטב"א, והר"ץ (יב: מדפי הרי"ף) בשם הרשב"א, הא אין מבטלין איסור לכתחילה. ותירצו, דכיון דכך הוא דרך ההכשר שנתנו חכמים בכלי יין נסך, לא חשיב ביטול איסור. הריטב"א תירץ בשם רבינו יונה, דכיון דהכלי בלע על ידי קליטה בלבד, ועוד דאינה אלא בליעת משוה, שרי לבטל אפילו לכתחילה. ובר"ץ (שם) הביא דברי רבינו יונה, להתיר לבטל לכתחילה רק לטעם דהוי איסור משהו. והר"ץ גופיה תירץ, דהא דאין מבטלין איסור, היינו כשרוצה ליהנות מהאיסור גופיה, והכא המים מבטלים את היין, ואינו נהנה מן היין, ולא חשיב מבטל את האיסור. ועוד, דאפילו אם המים מתערבים ביין ואינו מתבטל, שרי, כיון שאינו מבטלו כדי ליהנות ממנו.

(ח) **גמ', שם**. כתב ההגהות אשר"י (סימן כב) בשם רבינו שמחה, דלא בעי ג' ימים רצופין. והא דבעי מערן מעת לעת, כתב הר"ץ (יב). מדפי הרי"ף היינו לכל הפחות מעת לעת, ובפחות לא מהני.

(ט) **גמ', ישראל נתן לתוכן ציר ומורייס ואינו חושש**. פירש רש"י ד"ה עובד כוכבים, שהציר והמורייס שורפין את היין הנבלע ומכלין אותו. ובחידושי הריטב"א, הוסיף, דציר ומורייס הן חדין ושורפים כל האיסור. אבל הראב"ד

כתב, דשמה מתוך שנותנים בו מלח הרבה המלח נכנס בכלי ומייבשו.

יז גמ', כתב רש"י ד"ה עובד כוכבים, דסגי לשים ציר או מורייס ומיד שרי. ובחידושי הריטב"א כתב, דמשמע בגמ', דבעי שישהה ג' ימים אלא דלא בעי עירווי מעת לעת, וכן הביא בשם הרא"ה. והרא"ש (סימן כב) כתב, דבשהייה מועטת אי אפשר לומר שישרוף את היין לאלתר, אלא בעי שהייה מעת לעת, וכן כתב בטור (יו"ד קלה, יב) בשם הרמ"ה.

דף לג ע"ב

יא גמ', ישנים נותן לתוכן ציר או מורייס לכתחילה. כתב בחידושי הריטב"א, דהוא הדין מוזופפין. אבל הר"ח כתב, דמוזופפין לא סגי להו בציר ומורייס, ובעי להחזירן לכבשן. ונלכאורה משמעות דבריו דעירווי נמי לא מהני במוזופפין.].

יב גמ', ציר שורף אור לא כל שכן. עיין רש"י ד"ה והלכתא. אבל בחידושי הראב"ד ביאר, דמהני משום דאין אנו צריכים אלא שיתייבש לחות היין שבתוכו, ובנשירת הזפת או אפילו בריפוי, מתייבש. ומשום הכי שרי בהחזרת הכבשן אף דלשאר איסורין לא סגי בהכי, ומשום דהסיקו מבחוץ.

יג [תוס' ד"ה קינסא, בתוה"ד, ואין נראה לרבינו אלחנן כי יש לחוש דלמא חס עליה דלמא פקעה דאף בשל חרס אמר בפרק כל שעה דלא נימלי גומרי דחייס עלייהו כל שכן בחביות דחייס דלא ישרפו. והיינו מטעם דלא מסיק להו שפיר, וכדכתב הר"ן (יב: מדפי הרי"ף). ולכאורה יש ליישב על פי רש"י בפסחים (ל: ד"ה חייס, דכתב דחיישין שמא יחוס ויסיק מבחוץ, ואם כן הכא דשרי בהיסק מבחוץ, אין לחוש אם נתיר לו להסיק מבפנים. ועוד, דהריטב"א (שם) כתב, וכן כתב הרשב"א בתורת הבית (בית ד שער ד), דבדיעבד שרי. (א.ק.ש)].

יד בא"ד, וענין הגעלה היתר רבינו תם להגעיל חבית לטהר מיין נסך אם פתח אחד משוליה וזורק רותחין לתוכה ומהפך המים על שוליה הילך והילך. אבל בחידושי הריטב"א הביא דעת הרא"ה דלענין הגעלה, עירווי מכלי ראשון חשיב ככלי שני. ואף דלענין מבשל בשבת איכא מאן דאמר בירושלמי בשבת (פ"ג ה"ה) דחשיב בישול, שאני התם דלא בעי בישול גמיר וסגי "כמאכל בן דורסאי". אבל לענין הגעלה אינו כן, אלא "כבולעו כן פולטו", וכיון דבלע בכלי ראשון לא סגי בעירווי. ועיין עוד תוס' לקמן (עד: ד"ה דרש, ובחידושי הריטב"א (שם)).

טו גמ', והלכתא כמאן דאסר. עיין מה שפירשו רש"י ד"ה והילכתא ותוס' ד"ה קינסא. אבל בחידושי הריטב"א כתב בשם הרא"ה, דכיון דבכלי חרס לא מהניא הגעלה, לא מהני הכשר קינסא דקינסא לא עדיף מהגעלה. אמנם בתוס' ד"ה קינסא מבואר דמהני הגעלה. וכן כתב הרשב"א בתורת הבית (בית ה שער ז) דלהתוס' מהני הגעלה. וכן כתב הר"ן (יב: מדפי הרי"ף) בשם ר' יצחק. וביאר, דאף דלא מצינו דהגעלה מהני לכלי חרס, הכא מהניא מתורת שריפה דכיון דציר ומורייס שורפין כל שכן חמי האור.

טז גמ', רבינא שרא ליה לרב חייא בריה דר' יצחק למירמי ביה שכרא. פירש רש"י ד"ה לא חש, דשכרא מבטל טעם היין. ועיין תוס' ד"ה שרא דאפילו מים שרי לתת. והרא"ש (סימן כג) ביאר, דאף דמשערין בליעת היין שבכל הכלי ואין בשכר או במים ששים כנגדן, שרי, כיון דהיין הנפלט גגום מעיקרו. ובחידושי הריטב"א ביאר, דהא דמספקינן אי שרי למירמי שיכרא, היינו אם שכר מבטל טעם היין בציר ומורייס. והא דרבינא שרא למירמי

שכרא היינו להכשיר על ידי שכרא ולשים יין לאחר מיכן.

יז גמ', הני פתוותא דבי מוכסי כיון דלא בלעי טובא משכשכן במים ומותרין. כתב הרא"ש (סימן כג), דהכא איירי במכניסו לקיום, ואפילו הכי שרי כיון דלא בלעי. וכן צריך לומר לדעת תוס' לעיל (לב: ד"ה כך, דכתבו, דאי איירי במכניסו לקיום נאסר אף בפעם אחת, ובשאיין מכניסו לקיום אפילו הניח הרבה פעמים אינו נאסר.

יח רש"י ד"ה כסי, של חרס ואין מכניסו לקיום אלא שותין בהן. והרא"ש (סימן כג) כתב, דכוסות שהיו רגילים לשתות בהן היו עשוין ממין אדמה הידוע להן שפעם ראשונה ושניה בולע יותר. או שלא היו נצרפין בכבשן, ולכך פעם ראשונה ושניה בלע טפי.

יט תוס' ד"ה כסי, בתוה"ד, שתי הדחות במים אינם מועילין להכשירן שלישי מותר. ובחידושי הריטב"א דחה פירושם, וכתב, דלא בעי הדחה אלא פעם אחת, דאין להוכיח מחרסן של זב וזבה, דשאני זיבה שהיא נדבקת בכלי ואין צחצוחי זיבה מסתלקין עד שידיחנו ג' פעמים. אמנם מכל מקום ראוי לשכשך ג' פעמים וכדהוכיחו התוס' ממדרש אסתר. וברמב"ם (פי"א ממאכלות אסורות הי"ח) כתב, דבעי הדחה ג' פעמים וכתוס', והוסיף, דהני מילי במצופה באבר או במוזופת, אבל בחרס בעי הדחה. ופירשו הכסף משנה והלחם משנה, דסגי ליה בהדחה פעם אחת.

כ גמ', דבי פרזק רופילא אנס הנהו כובי. פירש בחידושי הריטב"א בשם הרא"ה, ד"כובי" היינו כלי הגת, ואשמועינן, דאף דאמרינן לקמן (עד: כלי הגת בעו ניגוב, הני מילי בשעת הגיתות, אבל אם בא להשתמש שלא בשעת הגיתות, דינן ככלים קטנים שאין מכניסין לקיום, ובהדחה סגי להו. **כא גמ',** כלי מחפורת של צריף אין להם טהרה עולמית. הר"ן (יב: מדפי הרי"ף) הביא בשם הרמב"ן, דאחר י"ב חודש שרי, דלא גרע מחרצנים וגוים. והקשה, מדאמרינן עולמית, דמשמע דלא מהני שום היתר. ולכך כתב, כהראב"ד, דאין טהרה אף אחר י"ב חודש, שהיין משתמר בהן, והווי כחרס הדרייני.

כב גמ', הני מאני דקוניא שרו. ב"ח בפסחים (ל: כתב, דאיירי בכלי חרס, ועיין ברש"י ד"ה ותוס' ד"ה קוניא הכא), וכתב הר"ח, דשרו על ידי הרתחה. ובהגהות חשק שלמה (שם) ביאר, דהטעם משום דמכניסו לקיום, ולהכי בעי הרתחה, ונפקא ליה מהא דאמרינן לקמן (עד: נעוה ארתחו. וכתב, דיותר נראה דהוא טעות סופר, וצריך לגרוס ובהדחה סגי להו. וכן כתב הר"ח לקמן (לד:).

כג גמ', שם. כתב בחידושי הריטב"א, דמרימר לא פליג אהא דאמרינן לעיל, דכלי מחפורת של צריף אין להם טהרה עולמית. דשאני הכא דהקוניא מגין קצת. וכן לרב זביד דירוקא אסור, אין הכוונה דאין לו טהרה ככלי מחפורת של צריף, אלא דמהני עירווי.

כד [תוס' ד"ה קוניא, בתוה"ד, ועוד קשה מי גרע חיפוי אבר מאם היה כולו ממנו. ולכאורה יש ליישב דעת רש"י, דכלי חרס בולע ואינו פולט והאבר בולע ופולט, ולהכי כיון דבפנים הוא חרס, בולע החרס ושוב אינו פולט, וגרע מכולו אבר דבולע ופולט. ויש להוכיח כן מהא דאמרינן לקמן (לד:). אנא חזינא להו דמדייתי דמויעין דפנותיהן מבחוץ. וחזינן דאבר גם בולע אבל לא חשיבא בליעתו לאסור כיון דפולט (א.ק.ש). ועיין לקמן אות כו].

כה גמ', ירוקא אסיר משום דמיצריף. פירש רש"י בכתובות (קז: ד"ה חיוורי, דירוקא איירי שהאבר מעורב בצריף (ולא דהחרס מעורב בצריף), ועל ידי

הצריך מחלחל לחרס ובולע.

דף לד ע"א

(א) גמ', התורה העידה על כלי חרס שאינו יוצא מידי דפנו לעולם. פירש רש"י ד"ה התורה, דכתיב ישבר דאין לו טהרה אלא שבירה. וכעין זה כתבו בתוס' בזבחים (צו). ד"ה אלא, דהקשו מנא לן הא, דמחטאת ליכא למילף, דהתם גזירת הכתוב הוא דאף בלא בליעה בעי שבירה, דתלאו באויר תנור נמי בעי שבירה. ותירצו דלפינן מהא דבכלי נחשת סגי במירוק ושטיפה ובכלי חרס לא שרי, ועל כרחק דהוא מטעם בליעה. ואפילו הכי בשבירה מהני ושרי להשתמש אף דהבליעה נשאה.

(ב) תוס' ד"ה שאינו, בתוה"ד, אבל תנור וכיריים שאיסורן בא על ידי היסק אין יוצא בהחזרתן לכבשן. ובתוס' בזבחים (צו). ד"ה ואם טש כתבו, דאפשר דאם יסיקנו מבפנים ומבחוץ מהני.

(ג) גמ', זה תשמישו בחמין וזה תשמישו בצונן. כתב בחידושי הריטב"א דכלי חרס שנשתמש בו בחמין כיון שאין לו הכשר לענין חמין שאינו יוצא מידי דופן, אסור להשתמש בו אפילו צונן אחר שפשוף יפה, גזירה דילמא ישתמש בו חמין, והלכך בעי שבירה, כדאיתא בחולין (קיא): לענין כלי שנמלח בו בשר, וכדאמר רב בפסחים (ל). קדרות בפסח ישברו, ולא אמר שיקיים אותם להשתמש בהן בצונן. וכתב בשם רבינו נר"ו, דהיינו דוקא לכתחילה, אבל בדיעבד מותר, אפילו נשתמש בו במזיד, ואף דכל שאסרו חכמים לכתחילה אם עשה כן במזיד קנסו אותו, כגון המבשל בקדירה דלאו בת יומא במזיד שאסרו התבשיל, הכא כיון שאין איסורו מחמת עצמו אלא אטו תשמיש חמין משום נטירותא יתירתא, מותר בדיעבד אפילו עשה במזיד.

(ד) גמ', שם. בכתובות (קז): איתא דהלכתא כותיה דרב זביד דאמר הני מאני דקוניא, חיורי ואוכמי דלית בהו קרטופני שרו, ירוקין אסירי. ופירש רש"י (שם) בד"ה ירוקי, דירוקי אסירי לענין חמץ בפסח וגיעולי עובדי כוכבים ויין נסך. וכתבו התוס' ד"ה ירוקי, דרש"י לא פירש כן משום דאיצטריך למיפסק הלכה כרב זביד לענין חמץ בפסח, דהא מרימר דפליג עליה ושרי ירוקי, היינו דוקא לענין יין נסך, אבל לענין חמץ בפסח מודה דאסירי אפי' חיורי, דתשמישן על ידי חמין.

(ה) תוס' ד"ה רבי עקיבא, פירש רש"י בפרק קמא דתענית דגרס מר עוקבא. ובגבורת ארי בתענית (יא): כתב, דשפיר גרסינן ר' עקיבא, דאי גרסינן מר עוקבא, קשה בהא דלא הוה בידיה על קנקנים של עובדי כוכבים, הא מתניתין היא לעיל (כט): דאסורים לכל הפחות בשתיה.

(ו) גמ', מתענין לשעות או אין מתענין לשעות. הקשה בחידושי הריטב"א תענית (יא): לענין מה מספקא להו, אי לענין תפילת תענית, הא לא תליא הא בהא, [אמנם התוס' ד"ה מתענין, כתבו דתליא הא בהא] דאפשר דהוי תענית ואין מתפללין בו תפילת תענית. ואי לענין אם רשאי לצום, הא ודאי רשאי לצום. ותירץ, על פי מה שהביא בשם הרמב"ן דנדרתי תענית אינן כנדרתי איסור אלא כנדרתי מצוה, והווי כנדרתי צדקה שמקבל עליו לעשות תשובה ולהתוודות על עצמו. ומספקא להו, אי קבלה לתענית שעות הויא קבלת מצוה, או לא, משום דלא חשיב תענית כלל. וכעין זה כתב בסוגיין.

(ז) תוס' ד"ה מתענין, בתוה"ד, וצריך לומר נמי שקיבל עליו מאתמול שאם לא יאכל למחר עד חצי היום יהיו בתענית עד שתחשך וכו' אי נמי וכו'.

ובחידושי הריטב"א חילק, דתענית של יום שלם בעי קבלה מאתמול, אבל תענית שעות לא בעיא קבלה מאתמול. והא דקאמר דמי למפוחא דמלי זיקא, אף דיכול להועיל מדין תענית שעות, כיון דלא נתכוון אלא לתענית גמורה לא מהני. ועוד, דאף בתענית שעות בעי קבלה לפני שמוסיף עליו את התענית להמשך היום.

(ח) בא"ד, הא דאמר שמואל בפרק קמא דתענית כל תענית שלא קיבל עליו מבעוד יום. ובחידושי הגרי"ז על הש"ס (ענינים סימן יד) כתב, דאף דאיסור אכילה מתחיל מהיום, שם התענית חל מהלילה. ומשום הכי אם לא קיבלו מאתמול, הוי תענית שעות, או דלא הוי תענית כלל, כיון דבעי להחיל שם תענית קודם תחילת היום.

(ט) בא"ד, אלא נקרא חוטא. כתב בתוס' רבינו אלחנן, דאיכא מצוה קצת ואין השכר מרובה על העונש, ולהכי הוי כנדרתי מצוה, אמנם עיין לעיל אות ו שהריטב"א כתב דאדם רשאי לצום אף שאינו מקיים בכך מצוה.

(י) בא"ד, ובירושלמי דנדרים פרק קונם מפרש מתענין לשעות שאם אכל עד חצי היום יכול הוא לגמור בדעתו להתענות עד הלילה. וכן פסק הרמב"ם (פ"א מתעניות הי"ג), דתענית שעות מהני אף במקום שאכל עד חצי היום, ונמלך באמצע היום לא לאכול. ובהשגות הראב"ד הקשה, מהא דאיתא בתענית (יא): והוא שלא טעם כלום כל אותו היום, ואמרינן נמי כל תענית שלא שקעה עליו חמה לא שמה תענית, ומימרא קמייא אתיא למעוטי אכל ואחר כך נמלך וצם, ומימרא בתרא, למעוטי התענה עד חצי היום. ובמגיד משנה ובלחם משנה כתבו, דהרמב"ם לא פסק למימרא דר' חסדא והוא שלא טעם כלום מאותו היום. ועוד כתב הלחם משנה, דהרמב"ם ביאר והוא שלא טעם כלום, היינו משעת קבלתו עד הערב. והא דהקשה אביי היינו תענית מעליא, משום שהבין ד"והוא שלא טעם" היינו מהבוקר, אבל הרמב"ם פסק כביאור השני.

(יא) בא"ד, ועוד דשמא שקעה רצה לומר שקעה לגמרי. והרא"ש בתענית (פ"א סימן יב) כתב בשם ר"ת, דשקיעת החמה דהכא היינו צאת הכוכבים שהיא סוף שקיעה. וכתב ההגהות אשר"י (שם) דהני מילי בתענית י"ז בתמוז וצום גדליה ועשרה בטבת, וכן יחיד המקבל על עצמו לצום. אבל עשרת ימי תשובה שאין רגילות לקבלם בתפילה וכן תענית חלום, לא בעי שקיעת החמה, ושרי לאכול מיד בצאתו מבית הכנסת.

(יב) בא"ד, כי מאחר שהיה בלבו להתענות היינו גמר בלבו והוי בכלל נדיב לב. וברא"ש בתענית (פ"א סימן יג) הוסיף, דאף דשבועה לא חלה במחשבה כדאמרינן בשבועות (כו): גמר בלבו צריך שיוציא בשפתיו. מכל מקום נדרי מצוה דינו כנדר, דכל עניני נדר גמרינן מהדדי, וכנדרתי צדקה דמהני גמר בלבו. אמנם בחידושי הריטב"א בתענית (יא): כתב, דלא מהני קבלה בלב דהוי דברים שבלב.

(יג) בא"ד, שם. כתב הרא"ש בתענית (הובא באות הקודמת), דהני מילי כשחשב בתפילה, דהמחשבה לא הויא אלא כאילו הוציאו בפיו. ובתוס' הכא מבואר דסגי לקבלה עד הלילה, ולא בעי בשעת התפילה. ובחידושי הריטב"א בתענית (יא): נסתפק בדעת הרמב"ם, אי בתענית שעות בעי קבלה בתפילה או לא.

(יד) גמ', קנקנים של עובדי כוכבים לאחר י"ב חדש מותרים בהנאה. פירש רש"י ד"ה לאחר דאיירי בלא הגעלה. ובחכ"ם צבי (סימן עה) הוכיח, דגם בשאר איסורים כבשר בחלב וחמץ בפסח שרי לאחר י"ב חדש, דאף דבלע

הדרך הרוחנית

מסכת עבודה זרה דף לד – דף לה

ט תשרי – י תשרי התש"ע

אסור.

כג גמ', רבי מאיר חייש למיעוטא. כתבו המרדכי בסוף חולין (תשלז) והר"ן לקמן (יז: בדפי הרי"ף), דהיינו דווקא ברובא דליתיה קמן אבל ברובה דאיתיה קמן, אף לר' מאיר אזלינן בתר רובא.

כד גמ', שם. התוס' בחולין (יב: ד"ה פסח, כתבו דהא דחייש רבי מאיר למיעוטא הוא מדרבנן. אמנם מחידושי הרשב"א והרמב"ן (שם) נראה דהוא מדאורייתא.

כה גמ', הוה ליה מיעוטא דמיעוטא. וכתב בחידושי הריטב"א, דבמיעוטא אחד אפילו הוא מועט במספר כסריס ואילונית חייש ר' מאיר, והכא לא חייש משום דהוה תרי ספיקי ומיעוטא דמיעוטא.

כז רש"י ד"ה באומר בגמר, שחשב על השחיטה עצמה לעבודת כוכבים וכו' אינה לשחיטה אלא לבסוף. ובתוס' רבינו אלחנן, פירש דהא דמשנינן "בגמר" שחיטה הוא עובדה, היינו סוף השחיטה שהדם יצא, וקרוב לזריקה, ולהכי אסור אף לריש לקיש.

כח רש"י שם. הקשה בקהלות יעקב, (סימן טו אות ב'), דמה בכך דאינה לשחיטה אלא לבסוף, הא מכל מקום תורת חתיכה איכא אפילו בכל שהוא, חזק מקל לפניו נמי חייב, ומי גרע חתיכת סימנים משבירת מקל. ותירץ, דאף בשבר מקל לפניו אם לא שבר לגמרי, אלא חתך מחצית עביו, לא חשיב שבירת מקל, והוא הדין שחיטה, אם אינה אלא לבסוף לא חשיב מלאכה גמורה. אמנם תוס' בבא קמא (ע: ד"ה כיון, כתבו, דאף למאן דאמר אינה לשחיטה אלא לבסוף, מכל מקום נאסר כבר בתחילת השחיטה. [ולכאורה היינו משום דסבירא להו דלא בעי מעשה "שחיטה" אלא מעשה "שבירה" כזריקת מקל. ולא כמו שביאר לרש"י].

כט תוס' ד"ה רשב"ל, ואף על גב דמומר לעבודת כוכבים הוא וכו'. בתוס' חולין (יד: ד"ה השוחט תירצו עוד, דמומר לא הוי אלא בפרהסיא. עוד תירצו, דבפעם אחת לא הוי מומר. ובחידושי הרי"ן (חולין יד: כתב, דאינו נעשה מומר עד גמר השחיטה. ועיין נמי בחולין (ד: דלרב ענן אמר שמואל מומר לעבודת כוכבים מותר לאכול משחיטתו. ובתוס' (שם) ד"ה מומר ביארו, דלא איירי בעובד לעבודת כוכבים תמיד, דההוא הוי צדוקי, אלא במומר שאינו עובד תדיר לעבודת כוכבים.

דף לה ע"א

א גמ', ערבים עלי דברי דודין יותר מיינה של תורה. ביאר הבן יהודע, דדברי תורה נמשלו ליון, דהישן משובח יותר, ודברי סופרים נמשלו לדד, דכל זמן שממשמש בו מוצא בו חלב. ואמרינן ערבים עלי דברי דודין היינו דברי סופרים, יותר מיינה של תורה שבכתב.

ב גמ', שם. כתב השערי תשובה (שער ג אות ז) בביאור הענין, דיראת שמים היא יסוד המצוות, ותקנות חכמים וגדריהם הם יסוד לדרך היראה. ועיין שם עוד.

ג תוס' ד"ה מפני, וא"ת מאי איירא נבילה אפילו שחוטה נמי אסורה משום בשר בחלב. ובחידושי הריטב"א הוסיף, דהכי תנן בחולין (קטז:). המעמיד בעור של קיבה כשרה אם יש בנותן טעם אסור. וברמב"ם בפירוש המשניות תירץ, דאינו נאסר בבשר בחלב, כיון דליכא נותן טעם, דהא הוי פחות מאחד בששים, ומשום נבילה אסור דהוי מעמיד, ומעמיד אסור אף באחד ממאה. וכעין זה תירץ בחידושי הריטב"א בשם הר"י מיגש. ובתוס' בחולין

ברותח, כיון דאחר י"ב חודש ליכא לאיסורא כלל, ואף איסור בעין שרי כיון הכנסו בחרצנים וזגים, כיון דנתייבש ואין בו ממשות. אמנם למעשה לא התיר לכתחילה אלא בדיעבד אם בישל בו.

טו גמ', בחלוק לבן שאין בו אימורא. פירש רש"י ד"ה אימורא, דהיינו שפה. וכן פירשו ברש"י ורבינו גרשום בתענית (יא: ד"ה ג' מאי קסבר. וברש"י שם הוסיף, דפיה ארוג מכלי אחד ולא כבגד שלנו שבתי ידים מדובקין בבגד בתפירה, והיינו כדי שלא יחשדהו שהניח שם מעות הקדש, משום שנאמר "והייתם נקיים מה" ומישראל". וביאר בחידושי חתם סופר (כאן), דהכהן בבגדי לבן דומה למלאך ה' צבקות איש לבוש הבדים, כדכתב הרמב"ן בפירוש התורה (ויקרא טז, ד. שמות כח, לה), והנה המלאך לבוש הבדים שלו מתחילת בריתו, כי כך נברא ונוצר לא נשתנה ולא ישתנה, מה שאין כן הכהן מתקדש והולך מילדותו עד שיגיע למדרגת לבוש הבדים, על כן חלוק לבן שלו עשוי תפירות תפירות מחתיכות בגד, כי לא נגמר בפעם אחת. אבל משה רבינו, בתחלת יציאתו מבטן ולידה והריון נתמלא כל הבית אורה, וטרם יוצר בבטן כתיב עליו בשג"ם הוא בשר, חלוק לבן שלו אריג אחד הוא ואין לו אימורא.

דף לד ע"ב

טז רש"י ד"ה דטייעי, הולכי דרכים נושאים אותו מלא יין למרחוק והוה ליה כמכניסו לקיום. והריטב"א ביאר בשם הרמ"ה, דכיון שאינו עומד לעולם ריקן, עשאוהו חכמים ככלי המכניסו לקיום.

יז תוס' ד"ה אבטא, ופי' שמביאין קמח ובשמים ושוירין אותו בחלב ומזלפין יין עליו. והקשה בחידושי הריטב"א, דכיון שהאוכל נאסר כשנתנו בו יין של גויים, שוב אין לו היתר לעולם. ולכאורה יש לעיין בכוונתו דמה בכך דהאוכל נאסר, הא אחר י"ב חדש יבש היין ונתבטל טעמו. ועוד מאי שנא חרצנים וזגים דשרי אף דהוי אוכל, וצריך עיון. (א.ק.).

יח בא"ד, ואינו נראה כי לא מצינו שום כלי שלא יהא נותר בעירו. והקשה המהרש"א, דמנא להו דלא מהני עירו, ואי משום דנקט שריותא ד"ב חדש, הא אף גבי קנקנים אמרינן דבתר י"ב חדש שרי, אף דמהני להו עירו, והכא נמי נימא הכי. וברש"ש כתב, דמצינו גבי כלי נתר, דלא מהני להו עירו כדלעיל (לג:), ואפילו הכי מהני י"ב חדש, כדכתבו הרא"ש (סימן כג) והר"ן (יב: מדפי הרי"ף) בשם הרמב"ן (ולא הכי סבירא להו להתוס' דמדנקט התירא ד"ב חדש ולא עירו, מוכח דרך י"ב חדש מהני). והמהר"ם כתב, דתוס' הוכיחו משום דלהר"ח איירינן באבטא, לא מהני עירו, משום דהווי כלי העשוי מדבר מאכל דלא מהני ליה עירו אלא י"ב חדש, כחרצנים והזגים והני דורדיא דחמרא (לעיל בעמוד א).

יט רש"י ד"ה מוריסי אומן, ואומן לא רמי ביה חמרא כדמפרש ואזיל איידי דנפיש שומניה פעם ראשון ושני מקלקל להו חמרא. וביאר המהר"ם, דלרש"י אין מערבין יין כדי להשביח, אלא כדי להוסיף על המדה, ובפעם הראשונה והשניה דמקלקל היין אינו מוסיף, אבל בפעם שלישית שאינו מקלקל, מוסיף. אבל בעל הבית דלא ידע, מוסיף אף בפעם הראשונה. ולפי זה הא דאסור בין באומן ובין בבעל הבית אף בפעם א' וב' אינו אלא במקום שהיין בזול. אמנם לדעת הטור (יו"ד קיד) נותנים את היין כדי לתקנו, ובפעם ג' לא מיתקן בלא יין, ובפעם א' וב' אומן לא בעי יין ובעל הבית בעי יין. ולפי זה הני מילי כשהיין ביוקר, אבל כשהיין בזול אף באומן פעם א' וב'

הקהלות יעקב דאף דאיכא הכא אמוראי דמפרשי טעמי אחרני, ומוכח דהוי מעמידיים את הגבינה בדברים אחרים, מכל מקום סבירא ליה לר' נחמן בר יצחק דכיון דבזמנו של ר' ישמעאל היה ודאי ערלה, נאסר עולמית ואף כשיהיה ספק. **ובמקנה בקידושין** (לו:): הקשה לדעת הרמב"ם (פ"י ממאכלות אסורות הי"א), דבחוף לארץ אם אינו רואהו עומד ולוקט, דהיינו דליכא ודאי ממש, שרי, הא הכא לא הוי ודאי ממש, דדוחק גדול לומר שלא היו מעמידיים אלא בשרף הערלה. ותיריך, דגורו **גבינת** חוצה לארץ אטו **גבינת** הארץ, אף **דערלת** חוצה לארץ לא גזרו אטו **ערלת** הארץ. אמנם **בשו"ת הרשב"א** (ח"ד ק) כתב, דאף דהכא הוי ספק ערלה בחוף לארץ, אסרו. משום דמצאו עילה להתרחק מהן, ועשו ספיקן כודאן.

י) **תוס' ד"ה מפני**, וערלה של עובדי כוכבים אסורה. וכן כתבו **התוס' לקמן** (ג:): **ד"ה אין**, **ובקידושין** (לו:): **ד"ה כל**. וכן כתב **בחיידושי הריטב"א קידושין** (לח:). **ובתוס' הגרע"א (ערלה פ"ג מ"ט)** הקשה לפי דברי **הריטב"א** (הובאו באות הקודמת) דגזרו חוף לארץ אטו ארץ ישראל, הכא נמי נימא דאף דערלת עובד כוכבים שריא, מכל מקום אסור אטו ערלת ישראל. וכעין זה כתב **המקנה בקידושין** (הובא באות הקודמת), דאין הוכחה דערלת עובד כוכבים אסורה דאפשר שגזרו כשם שגזרו אטו ערלת ארץ ישראל.

יא) **גמ', כמאן כהאי תנא דתנן ר' אליעזר אומר המעמיד בשרף הערלה אסור מפני שהוא פרי**. הקשה **המקנה בקידושין** (לו:), הא רבי אליעזר גופיה, סבירא ליה **בקידושין** (לג:). דאין ערלה בחוצה לארץ. וכתב, דצריך לומר דהאי תנא סבר לה כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא.

יב) **גמ', המעמיד בשרף הערלה אסור וכו' מותר, בשרף הפגים אסור מפני שהוא פרי**. כתב **התוס' יו"ט ערלה** (פ"א מ"ז) דפלוגתתם בעץ שעושה פירות, אבל בעץ שאינו עושה פרי, אף רבי יהושע מודה דשרפו הוא פרי. וכמו שכתב **בשביעית** (פ"ז מ"ו) על פי דברי **הרמב"ם בפירוש המשניות** שם, דשרף דאילן שאינו עושה פרי, חשיב טפי פרי. ועיין שם עוד.

יג) **מתני', והפת**. כתב **בהגהות אשר"י** (סימן כה), דפת אסורה אף במקום דלא חיישינן משום בישול עובד כוכבים, משום דמערבין בו שמרי יין נסך. ועיין עוד **תוס' לעיל** (לד:). **ד"ה דורדיא**.

יד) **מתני', והשלקות**. כתב **המאירי**, דאיסור בישולי עובד כוכבים, אינו אלא באוכל שלנו שבישל עובד כוכבים. ולהכי בפת פלטר אין לאסור משום בישולי עובד כוכבים.

טו) **רש"י ד"ה והשלקות**, וכולהו משום חתנות. אמנם **ברש"י לקמן** (לח:). **ד"ה מדרבנן** כתב, דהוא כדי שלא יאכילנו דבר טמא. ועיין עוד **תוס' (שם) ד"ה אלא**. [ובמה שכתבנו שם אות א].

טז) **רש"י ד"ה וציר שאין בו דגה כלבית, בתוה"ד**, והיא עצמה טמאה. ויש לעיין, אמאי אינה אוסרת את הציר דהוי כבוש. ועיין **קהילות יעקב חולין** (סימן ה) שדן אי דבר חי מפליט (א.ג.).

יז) **גמ', חלב טמא אינו עומד**. כתב **בחיידושי הריטב"א**, דלא אינו עומד ממש, דהא חזינן דקאי. אלא שרובו אינו עומד ונעשה נסיובי.

יח) **גמ', שם**. כתב **הרמב"ן בפירוש התורה** (ויקרא יא, יג), דבחלב בהמות טמאות יש טבע מויק, ויתכן שזיוק בחדרי הזרע, וכבר אמרו דחלב טמאה אינו עומד לעולם, עיין שם.

יט) **רש"י ד"ה ואי בעית אימא**, אפילו לגבינה נמי אסור. אמנם **הרי"ף** (יד. מדפי הרי"ף) לא גרסי "ואי בעית אימא", אלא "השתא דאתית להכי". ועיין

(שם) **ד"ה המעמיד בעור** תרצו עוד, דמשום בשר בחלב לא ייאסר, כיון דהוא ספק אי נותן טעם והכא הוי איסור דרבנן, דהא הוי צונן, ומדאורייתא אינו אסור אלא דרך בישול. וכן כתבו **בחיידושי הריטב"א** בשם **הראב"ד**, **והמאירי** בשם **ספר האשכול**. **ובמגדים חדשים** כתב, דלכך כווננו התוס', ושלא כדברי **השלטי גבורים** (יג. מדפי הרי"ף), דהבין בכוונתם דאיכא איסור בשר בחלב. והקשה, דנימא משום בשר בחלב דקיל, דהוי דרבנן, וכל שכן משום נבילה. ותיריך, דדרך התנא להשמיענו איסור דאורייתא שהוא עיקר. ד) **בא"ד**, אבל בשחוטה משום בשר בחלב ליכא איסורא דאורייתא. **וברש"י לקמן** (עמוד ב') **ד"ה ניקום** משמע לכאורה דשרי אף באכילה. ולכאורה איירי כשאינו נותן טעם, ודלא כתוס' דבמעמיד אסור אף בלא נתינת טעם. ועיין עוד **בשלטי הגבורים** (יג. בדפי הרי"ף).

ה) **גמ', מפני שמעמידין אותה בעור קיבת נבילה**. כתב **המרדכי** (תתכו), דהא דלא מקשינן על שמואל, דתיאסר בהנאה, משום בשר בחלב. דכיון דלא נאסר על ידי בישול אלא על ידי כבישה אינו אסור אלא באכילה. והביא דעות דפליגי, דאסור אף בהנאה. והקשה **הגרע"א** (בגליון על השולחן ערוך יו"ד פו, ב), דלדברי המרדכי יקשה קושית **התוס' ד"ה מפני**, דליכא לשנויי דמשום בשר בחלב אינו אסור (דתירוץ התוס') הוא דליכא איסור וכמו שנתבאר **לעיל** אות ד בדברי המגדים (חדשים). וכתב **המגדים חדשים**, דצריך לומר, דנקט נבילה דאיכא איסור תורה ויבדלו ממנה יותר.

ו) **גמ', שם**. עיין במה שנתבאר באות הקודמת בדברי **המרדכי**. **ובגליון הגרע"א לשולחן ערוך** (הובא באות הקודמת) הקשה, אמאי לא אסרו גבינות של עובדי כוכבים, שמא יבואו לבשלם. ונשאר בצריך עיון.

ז) **תוס' ד"ה חדא, בתוה"ד**, ואנו שאין נחשים מצויין בינינו אין לחוש משום גילוי. ואין לומר דדבר שבמנין הוא וכו' כי ודאי וכו' לא אסרו אלא במקום שהנחשים מצויין. אמנם **בבית יוסף** (יו"ד קטו) כתב בשם **הסמ"ק** (סימן רכג ובהגהות סק"א), דאף לרבינו תם דעיקר הטעם משום גילוי, יש לאסור, דכיון דאיכא עוד טעמי לאיסור, גזרו במקום שאין נחשים מצויין אטו מקום שמצויין, אף דבמים לא גזרו. אבל **בשו"ת הרשב"א** (ח"א קמח) כתב, דכל השנויין בפרק אין מעמידין נאסר במנין ובעי מנין אחר להתירו. ואף דמוריסי אמרינן **לעיל** (לד:): דבמקום שהיין ביוקר שרי, אפילו הכי, היכא דאיתמר איתמר, היכא דלא איתמר לא איתמר. ועיין עוד **במעשה רב** (אות צה), דאף בגלוי מים יש להחמיר, דחז"ל לא גילו לנו אלא אחד מהטעמים הכמוסים עמהם.

דף לה ע"ב

ח) **גמ', מפני שמעמידין אותה בשרף הערלה**. כתב **המאירי**, דאף דבפשוטו משמע בסוגיין דערלת עובד כוכבים אסורה, וכדעת **הרמב"ם** (פ"י ממעשר שני ה"ה), (וכן מבואר **בתוס' ד"ה מפני**). מכל מקום כתבו חכמי הצרפתים דעובד כוכבים שנטע בשלו פטור מערלה, ובשל ישראל חייב.

ט) **גמ', שם**. **ובחיידושי הריטב"א בקידושין** (לח:): כתב, דאף דערלת חוצה לארץ מותרת בספק, והכא איכא ספק אי הוי ערלה. מכל מקום, כיון דחז"ל גזרו על גבינות עובד כוכבים, משום ערלה דארץ ישראל, דאסורה בספק, גזרו נמי בחוף לארץ. **ובמלבושי יו"ט** (ח"ב סימן ב) הוכיח עוד מסוגיין, דספק ערלה בארץ ישראל, אסורה אף בזמן הזה. אמנם **המרדכי** (הובא בקהילות יעקב זרעים סימן כו) כתב, דלא הוי ספק ערלה אלא ודאי ערלה. וביאר

בר"ן מה שביאר דבריו.

ב) גמ', מה ראו חכמים לאוסרה בשדה. כתב הרמב"ם בפירוש המשניות, דאיסור פת עובד כוכבים ופת פלטר הוו ב' גזירות, ו"פת בעל הבית חמירא". ודוקא "פת פלטר" התיירו בשדה ובשעת הדחק, ותלוי במנהג המדינה. וכן כתב בחידושי הריטב"א בשם הירושלמי (פ"ב ה"ח). אבל בתוס' ד"ה מכלל משמע דלא חילקו. וכן בתוס' לעיל (יג): ד"ה רבי ירמיה מבואר דשרי לאכול "פת בעל הבית" עובד כוכבים במקום דליכא פת ישראל.

כא) גמ', שם. הקשה הר"ן (יד. בדפי הרי"ף), דאכתי איכא למיחש לגיעולי עובדי כוכבים, דסתם פת לשין אותה בחמין. ותיירך, דהאי נותן טעם לפגם ולא חיישינן לכלי בן יומו, דבן יומו לא שכיח. (ועיין תוס' לקמן (לה): ד"ה אי). וכתב, דיש שרצו לדחוק דכל הני דשרי ליקח מעובד כוכבים כפת וקפריסין וקפלוטות לקמן (לח:), אף דחיישינן לבן יומו ושרי, איירי בדברים הנפגמים. והר"ן דחה דבריהם. ובמאירי כתב, דגדולי המחברים חוששין לבן יומו, ולא התיירו אלא פת פלטר, שמייחד לזה כלים, או בגוונא דנילוש בפני ישראל. והמאירי גופיה כתב, דאף בפת בעל הבית שרי, כגון דאין דרכו ללוש בכל יום.

כב) תוס' ד"ה מכלל, מדקאמר פת לא הותרה בבית דין מכלל דאי בעי הוה שרי לה. ובחידושי הריטב"א כתב, דבזמן האמוראים נהגו היתר בפת עובד כוכבים, ועלה אמר רב כהנא דלא הותר בבית דין, אלא האחרונים התיירוהו משום חיי נפש, ותלו את ההיתר במה שטעו לומר בדברי רבי. ואף שהיתה הוראה בטעות, אפשר להתיר את הפת, כיון דהוויא "גזירה שאין רוב הציבור יכולים לעמוד בה". ומעיקר הדין לא בעו בית דין להתירו, אלא שחשו לכבוד בית דין הראשון, וסגי בבית דין קטן, והוא הדין במה שתלו ההיתר בטעות בדברי רבי, משום דשוב לא אתו לזלוולי בתקנת בית דין.

כג) בא"ד, ועוד דאמרי בירושלמי בפרקין ובפרק קמא דשבת פת עמדו עליו והתיירוהו. ובחידושי הריטב"א הביא דעת הרמ"ה, דלא התיירו את הפת. והא דאמרינן בגמ' "מכלל דאיכא מאן דשרי", היינו רק לפי מה שטעו העם לומר. וכתב, דהירושלמי פליג אגמ' דידן, דלגמ' דידן לא התיירו את הפת.

כד) גמ', אייבו הוה מנכית ליה ואכיל פת אבי מצרי. כתב בחידושי הריטב"א, דאייבו אכל פת בעל הבית עובד כוכבים, ופת זו אסורה אף בשדה. ואין לו היתר אלא במי שלא אכל ג' ימים וכדברי הגאונים (הובא בטור יורה דעה סימן קיב בשם הרא"ש, וכן בהגהות מיימוניות פ"ז ממאכלות אסורות אות פ בשם הירושלמי) והרמב"ם (הובא בתורת הבית ב"ג ריש ש"ז), או לצורך שבת וכדכתב בחידושי הרמב"ן בשם הגאונים, משום דאסור להתענות בשבת.

כה) גמ', לא תשתעו מיניה דאייבו. כתב בחידושי הריטב"א בשם הגאונים, דהוא מדה כנגד מדה, לפי שמולול בדברי חכמים ותקנותיהם. ועוד כתב בשם תשובות הגאונים, דכל האוכל פת עובד כוכבים אין מלקין אותו, כיון שהיא גזירה שאין רוב הציבור יכול לעמוד בה, אלא שאין אומרים שמועה משמו בבית המדרש.

דף לו ע"א

א) גמ', זליפתן של כלים טמאים אוסרתן אטו כולי עלמא אוכלי טהרות נינהו. מבואר, דלאוכלי טהרות אסור משום הכי. והקשה הקהילות יעקב (סימן טו אות ג), הא זליפתן של כלים הוא משום נותן טעם, כמבואר להלן

דהתיירו משום דהוי נותן טעם לפגם, והא בתוס' בבכורות (כב). ד"ה הנך כתבו, דטעם אינו אוסר בטהרות. נועיין שם ברש"ש שתלה דין זה בפלוגתא דבית שמאי ובית הלל גבי ערלה (פ"ב מ"ד) ולבית הלל אינו אוסר בנותן טעם]. וכתב, דאפשר דאיכא זיעה שיוצאת בעין מהבליעה, ומשקין אוסרין בכל שהוא. והא דאמרינן נותן טעם לפגם להתיר, היינו אף אוכל בעין. וכדכתב הרשב"א, הובא בר"ן לקמן (לב: בדפי הרי"ף).

ב) גמ', אלא זליפתן של כלים אסורים אוסרתן. כתב בחידושי הריטב"א, דאף דשמואל גופיה סבירא ליה לקמן (לו). דנותן טעם לפגם מותר, הכא טעמייהו דרבנן קאמר וליה לא סבירא ליה.

ג) תוס' ד"ה בשלמא, בתוה"ד, דשמואל נמי סבירא ליה דכי גזור בית שמאי ובית הלל משום חתנות גזרו. מבואר דסבירא להו, דאף לשמואל תלמידי שמאי והלל גזרו על השמן. וכן כתבו בתוס' ד"ה ורבי יהודה הנשיא. אמנם הריטב"א כתב בחידושו, דלשמואל אינו מגזירת י"ח דבר.

ד) בא"ד, דשמואל נמי סבירא ליה דכי גזור בית שמאי ובית הלל משום חתנות גזרו. מבואר דסבירא להו, דאף לשמואל תלמידי שמאי והלל גזרו על השמן. וכן כתבו בתוס' ד"ה ורבי יהודה הנשיא. אמנם בחידושי הריטב"א כתב, דלשמואל אינו מגזירת י"ח דבר.

ה) תוס' ד"ה אשר, פרשב"ם דהאי פת לאו פת ממש הוא דלישתמע מהכא דדניאל גזר על הפת אלא לפתן הוא והוצאות המלך הוא. אבל בחידושי הריטב"א כתב, דהווי פת ממש, ומכל מקום דניאל לא גזר, אלא הורה לעצמו והורה לכלל ישראל רק על שמן.

ו) בא"ד, אמר ליה שמואל לרב אכול או אנא כתיב עלך זקן ממרא. כתב הרמב"ם (פ"ז ממאכלות אסורות הכ"ב), דמי שאינו רוצה לאכול שמן של עובד כוכבים עומד באיסור גדול, מפני שהמרה על פי בית דין שהתירוהו. ובהגהות מיימוניות (אות ג) הביא בשם הראב"ה (סימן תקנ"ד), דבמקום שנהגו לאסור הוי ליה כדברים המותרים ואחרים נהגו בהן איסור (כדאייתא בפסחים נ:). והקשה ההגהות מיימוניות, מהא דשמואל אמר לרב, "אי לא כתיבנא עלך זקן ממרא", ובדאי אין מנהג המחמירים עדיף מדרב. וכתב, דהווי מנהג שטות.

ז) בא"ד, שם. בקונטרס דברי סופרים (בקובץ שיעורים ח"ב) (סימן ב' סק"ז) הוכיח מדברי הירושלמי, כדעת הרמב"ם (פ"ד מממרים ה"א) דאף כשממרה על תקנה דרבנן חשיב זקן ממרא. ודלא כהרמב"ן בהשגות לספר המצוות (שרש א) דזקן ממרא על דין דרבנן, לא חשיב זקן ממרא. ועוד הוכיח מכאן, דאף כשהזקן ממרא מחמיר, חשיב זקן ממרא. ושלא כדעת התוס' בסנהדרין (פו). ד"ה ורשב"ל, דכתבו דכשמחמיר לא חשיב זקן ממרא.

ח) בא"ד, שם. בקונטרס דברי סופרים (הובא באות הקודמת) הקשה, הא קיימא לן דהמקום גורם, ואם הורו חוץ לבית פאגי אינו חשוב זקן ממרא (עיין סנהדרין יד:). וכתב, דשמואל ידע דבהיתר דשמן היו רוב חכמי ישראל, ושפיר שייך חיוב זקן ממרא אף חוץ לבית דין. עיין שם שהאר"ך ט) בא"ד, שם. במאירי כתב טעם נוסף שלא להחמיר בשמן של עובד כוכבים, כדי שלא להוציא לעז על הנוהגים בו היתר, שאי אפשר להן לעמוד.

י) תוס' ד"ה ושמן, ה"ג דה"מ למיפרך איין. ובחידושי הרמב"ן כתב בשם הראב"ד, דהוא הדין פת ויין, דלכלל ישראל הורה, וחד מינייהו נקט, ותיירוך אחד עולה לכולם. וכתב הרמב"ן, דלפי זה, הא דאמר ר' יוחנן לעיל (לה:)

והמאירי דחה, דרק עבודה זרה עצמה אינו מוכר, אבל תקרובת עבודה זרה מוכר, כדמצינו לעיל (לד:). דלרבי מאיר אסרו גבינות של בית אונייקי, לפי שרוב עגלין של אותה העיר נשחטין לעבודה זרה.

(זו) גמ', על פיתן משום יינן. הקשה המאירי לעיל (לה:), אמאי גזרו ביין משום חתנות טפי מפיתן ושמנן. וכתב, דחיבת היין תקיפה ולכך גזרו קודם עליה. וכשראו שמתוך שייכות הבאה על ידי פת ושמן יהיו באין לקירוב הדעת בשתיית יין ויבואו לידי חתנות, גזרו על פיתם ושמנן.

(יח) גמ', דאורייתא ז' אומות. אמנם הרמב"ם (פי"ב מאיסורי ביאה ה"א) כתב, דאף בשאר אומות לוקה משום "לא תתחתן בהם". אבל הטור (י"ד ס"ט"ז) כתב, דאיסור זה אינו אלא בו' אומות דלא קיימא לן כר' שמעון. וכתב הכסף משנה, דהרמב"ם פסק כר' שמעון דסתמא דתלמודא בקידושין (סח:). אזלא כוותיה.

(יט) גמ', דאורייתא דרך אישות. מבואר ברש"י יבמות (עו:). ד"ה לא, ובתוס' (שם) ד"ה שלמה, דדרך זנות ליכא איסור כלל מדאורייתא. אבל בחידושי הרמב"ן והרשב"א בקידושין (עח:). כתבו, דאיכא איסור אף בלא אישות. והקשה בקובץ הערות (סימן מח אות ה), מסוגין דמבואר דליכא איסור אלא דרך אישות. וכתב, דצריך לומר, דכוונתם דלא בעי תפיסת קידושין, אבל בעי דרך אישות. [דהיינו שיקבענה לאשתן]

(כ) גמ', בית דינו של שם גזרו. בקונטרס דברי סופרים (סימן א אות כא) הקשה, מאיזה דין נצטוו לשמוע לבית דינו של שם, הא בני נח לא נצטוו "בלא תסור", אלא בו' מצוות וגיד הנשה ומילה. ותיירץ, דהחיוב לקיים מצוות חכמים, הוא משום דידעינן דהוא רצון הבורא, ועיין שם עוד.

(כא) גמ', דכתיב ויאמר יהודה הוציאוה ותשרף. וביאר בחידושי הראב"ד, דהיינו דיהודה בא לדונה בשריפה משום הכי, דמפני מגדר מילתא, גזרו מיתה באותה שעה על הזנות. אמנם במדרש רבה (בראשית פה, י) איתא, שדנוה לשריפה לפי שהיתה בת כהן, והרמב"ן בפירוש התורה (בראשית לח, כד) הקשה, הא לא היתה ארוסה ולא נשואה, אלא שומרת יבם.

(כב) גמ', דאורייתא עובד כוכבים הבא על בת ישראל דממשכא בתריה. ביאר בחידושי הראב"ד, דאיירי על תקנת בית דינו של שם וקרי ליה דאורייתא כיון שנכתבה בתורה. ועוד, דאמרינן במכות (כג). דהופיעה רוח הקודש בבית דינו.

(כג) גמ', ישראל הבא על העובדת כוכבים הלכה למשה מסיני הוא. ובספר המצוות להרמב"ם (לא תעשה נב) נראה שהוא בכלל איסור לא תתחתן בהם. כד) גמ', הבעל ארמית קנאים פוגעין בו. כתב הרמ"א (י"ד קנז, סעיף א) בשם הרמב"ן, דבישראלית הנבעלת לעובד כוכבים, לא אמרינן תהרג ואל תעבור. אבל בישראל הבא על הכותית כתב הרמ"א (אבהע"ז ס"ז), דיהרג ואל יעבור משום דהוי כעריות.

(כה) גמ', הבעל ארמית קנאין פוגעין בו דאורייתא בפרהסיא וכו'. ואיתא בסנהדרין (פב:), דאם לא פגעו בו, ענשו מבואר בכתובים שהוא בכרת. וכתב הבית שמואל (אבהע"ז טו, ד) דאף בצינעא עונשו כרת. והחלקת מחוקק (שם) כתב, דהיינו דוקא בפרהסיא.

(כו) גמ', התם יחוד דבת ישראל אבל יחוד דעובדת כוכבים לא. וביאר הדרישה (אבהע"ז כב), דבישראל איכא למיחש לעריות, מה שאין כן בעובד כוכבים. ועיין עוד בט"ז (סק"א) שביאר שבישראל איכא למיחש לנדה.

דפת פלטר בשדה שרי, היינו משום דאמר רבי והסכימו בהדיה, וביטל את תקנת שמאי והלל, אבל של דניאל במקומה עומדת, ולכך בעיר אסור. אבל הרמב"ן גופיה כתב, דפת ויין לא קבלו מדניאל, כיון שהם דברים שיש בהם חיי נפש. אמנם בתוס' ד"ה אשר מבואר דדניאל לא גזר על פת. ובחידושי הריטב"א מבואר דדניאל לא גזר על היין.

(יא) גמ', ואתו אינהו וגזרו אפילו בשדה. המאירי במתני' דלעיל (לה:). כתב, דבשל עובדי כוכבים אפשר דעשו גזירה לגזירה, כדי להפליג בריחוקם.

(יב) גמ', אין בית דין יכול לבטל דברי בית דין חבירו אלא אם כן גדול הימנו בחכמה ובמנין. עיין מה שכתבו תוס' ד"ה והתנן. והר"ן (יד: בדפי הר"ן) כתב, דג' דינים הם. א. אם פשט איסורו ברוב ישראל, אין בית דין אחר ואפילו גדול הימנו יכול לבטל, וזהו טעמו של י"ח דבר. ב. אם לא פשט איסורו ברוב ישראל, אבל רוב הציבור יכולין לעמוד בו, אין בית דין אחר יכול לבטל אלא אם כן גדול הימנו בחכמה ובמנין. ג. אם אין רוב הציבור יכולין לעמוד בו, אפילו בית דין קטן מתירים. ובמאירי ביאר, דהוא כעין גזירה בטעות. והריטב"א לעיל (לה:). ביאר, דהיינו משום דמעיקר הדין לא בעי בית דין כלל, ומשום כבוד הראשון תקנו דבעי בית דין, ולכך סגי אף בבית דין קטן.

דף לו ע"ב

(יג) גמ', על פיתן ושמנן משום יינן ועל יינן משום בנותיהן. ובחידושי הרמב"ן לעיל (לה:). הביא, יש מי שאומר, דבזמן הזה שיש איסור לעובד כוכבים לישא בת ישראל על פי חוקיהם, לא חיישינן לחתנות ופיתן שרי. והרמב"ן דחה, "דהוי דבר שבמנין, וצריך מנין אחר להתיר". ועוד, דאף בזמן חז"ל לא נשאו בפרהסיא אלא בצינעא, וגם בזמן הזה יש לחוש לצינעא. ועוד, דכל שכן דחיישינן שישתמד הישראל כדי לישא אותה.

(יד) גמ', ועל יינן משום בנותיהן. כתב הכסף משנה (פי"א ממאכלות אסורות ה"ג), דהיינו "יחוד בנותיהן". והקשה הלחם משנה, הא הוי גזירה לגזירה. ולמשום הכי פירש, דהוא משום בנותיהן ממש. [אמנם עיין לעיל (אות יא) שהמאירי כתב דבהרחקה מעובד כוכבים גזרו אף גזירה לגזירה].

(טו) גמ', שם. לעיל (כט:). איתא בגמ', דיין עובד כוכבים אסור משום תקרובת יין נסך. והקשו בתוס' (שם) ד"ה יין, דהכא אמרינן דהוא משום בנותיהן. ותיירצו, דעיקר הגזירה משם בנותיהן, מיהו משום הכי לא היו אוסרים בהנאה, אמנם משום דדמי לין נסך אסור בהנאה. [ואפשר דכוונתם כמו שביאר הר"ן (ט: בדפי הרי"ף) דלא רצו לאסור יין בשתיה ולהתירו בהנאה, משום דיבואו להתיר יין נסך ממש בהנאה]. ובתוס' לקמן (נז:). ד"ה לאפוקי כתבו, דגזירת יינן הוא כפיתן ושמנן, משום בנותיהן, והוסיפו לאסור בהנאה משום יין נסך דשכיח. וכעין זה כתב המאירי לעיל (לה:). בשם הראב"ד, דאסרו משום בנותיהן, והוסיפו לאסור הנאה משום יין נסך. וכתבו התוס', דלפי זה, בזמן הזה דליכא למיחש לניסוך, שרי בהנאה ואסור בשתיה. וכעין זה כתב המאירי לענין גר תושב דאמרינן לקמן (סד:). דיינו כשמנו, דאין לחוש בו משום יין נסך.

(טז) גמ', שם. הקשה הר"ן (ט: מדפי הרי"ף), אמאי לא אסרו משום יין נסך. ותיירץ בשם רבינו שמואל, דיין נסך הוי מיעוטא. וכעין זה כתב המאירי לעיל (לה:). דלא גזרו משום יין נסך דלא שכיח. עוד תירץ הר"ן בשם הרמב"ן, דלא שכיח שהעובד כוכבים ימכור מה שניסך לעבודה זרה.

דף לו ע"א

(א) גמ', הלכך הא תינוקת עובדת כוכבים בת ג' שנים ויום אחד הואיל וראויה לבניאה מטמאה בזיבה. כתב בחידושי הראב"ד, דההיא פליגא אהא דאמרינן לעיל (לו): דגורו על בנותיהן נדות מעריסתן. וכן כתב בתוס' רבינו יהודה בר יצחק מבירנא, דסבר כגניבא משמיה דרב לעיל (שם), דכולהו משום עבודת כוכבים גזרו. דאי סבר כרב נחמן בר יצחק דגזרו על בנותיהן נדות מעריסתן, תו מה שייך לגזור משום זיבה, דאין חילוק בין זיבה לנדה.

(ב) גמ', שם. כתב המאירי, דהני מילי כשלא ראתה דם, אבל כשראתה, מטמאה אף ביום אחד לנדה ובת עשרה ימים לזיבה, וכן כתב בנדה (מג:).

(ג) גמ', מטמאה נמי בזיבה. עיין נדה (לד). דפליגי בית שמאי ובית הלל אם טמאו את דמה, דלבית שמאי דמה טהור, דעבדו רבנן הכירא דאין האיסור מדאורייתא. ולבית הלל דמה טמא.

(ד) גמ', בימינו תתיר אף את הפת בתוס' לעיל (לה): ד"ה מכלל הוכיחו מהכא, דלא פשט איסור פת ברוב ישראל. (ועיין מה שנתבאר שם אות כא).

(ה) גמ', אם כן קרו לן בי דינא שריא. ומבואר דאף בגוונא דאינם מחילים היתר בשמן, אלא מבררים את הדין כהרי זה גיטך, קרי להו בי דינא שריא. ועיין נמי לקמן (עמוד ב) דמוקמי הא דהתיר ר' יוסי בן יעזר "דיקרב" במת, דהתיר ספק טומאה ברשות הרבים, אף דכבר מקודם היה מותר אלא שלא הורו כן, ואפילו הכי קרי ליה בי דינא שריא.

(ו) גמ', שם. כתב הרמב"ם (פ"ב ממרים ה"ח), דבית דין שהתירו ב' דברים אל ימהרו להתיר דבר שלישי.

(ז) תוס' ד"ה לאלתר, וא"ת פשיטא דלאלתר היא מותרת דמיד שמת הרי התנאי כמקום שלא ישוב עוד לביתו. מבואר, דדעתם, דאם פשיטא שיתקיים התנאי מגורשת מעיקרא. אמנם המאירי כתב דאף דלאחר י"ב חודש יתברר למפרע דהוי גט, מכל מקום אסורה להינשא עד י"ב חודש, שאין תנאי הגט נגמר עד שנים עשר חודש. והיינו כשיטת הרמב"ם שכתב (בפ"ט מגירושין ה"א), הרי זה גיטך מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד שנים עשר חדש וכו' ואם תם הזמן שקבע ולא בא הרי זו מגורשת, מת בתוך שנים עשר חדש אף שאי אפשר שיבוא והרי היא מגורשת לא תנשא במקום יבם עד אחר שנים עשר חדש כשיתקיים התנאי. וביאר המגיד משנה (בפ"ח מגירושין הכ"ב) דאף דודאי יתקיים התנאי כיון שמת הבעל, מכל מקום בעינן קיום התנאי בפועל, וכן בגוונא דביטול. ובחידושי רבי שמעון שקאפ (גיטין סימן ו), תמה, אי אמרינן דהמעשה נגמר רק שהתנאי מעכב החלות, מאי נפקא מינה בקיום וביטול התנאי בפועל, ואיך אפשר דבגוונא שנתקיים התנאי הווי גט למפרע, אף שבזמן הנתינה עדיין ליכא קיום בפועל. ותירץ, דגדר תנאי אינו בירור גמור על מעשה שנעשה למפרע, אלא דכיון דכל מעשה תלוי בדעת, (דהיכא דחסר דעת הווי חסרון במעשה) כיון שתלה המעשה בקיום התנאי אי אפשר שיגמר קודם שיוברר קיום תנאי, הלכך דוקא בשעת קיום התנאי נגמר המעשה שהתחיל באופן ספקי וחלוש בשעת המעשה כיון שכך היתה דעתו. ועיין שם שהאר"ך.

(ח) רש"י ד"ה לכי נפקא, בתוה"ד, ואף על גב דאמר רבי יוסי זמנו של שטר מוכיח עליו וכמאן דכתיב ביה מהיום דמי הוי ליה כמהיום ולאחר מיתה וכו'. וכן כתבו תוס' בגיטין (עו: ד"ה הכל. אבל רש"י בגיטין (עז:)) ד"ה לכי נפקא כתב, דבכהאי גוונא לא אמרינן זמנו של שטר מוכיח משום דהא בהדיא אמר "לכשלא אבא".

דף לו ע"ב

(ט) תוס' ד"ה בראשו, בתוה"ד, ובסוף פרק רבי עקיבא אמר נמי דשושיבא מותר דהא חזייה רב לרב כהנא דהוה מעבר שושיבא אפומיה אמר ליה רב שקליה דלמא קאכיל ליה חי וקעבר משום בל תשקצו. ובחידושי הרמב"ן דחה, דסבירא ליה כר' פפא דפליגי בשושיבא וליוסי בן יעזר שרי.

(י) גמ', מר סבר רובא כל דהוא ומר סבר רובא דמינכר בעינן. הקשה בקונטרס קרני חגבים (בספר שיח השדה) (סימן ח), מנא לן דבעינן רובא דמינכר, ואי משום דהחגבים המנויים בתורה אית בהו רובא דמינכר, אטו אם יהיה בהם ב' שלישים ניבעי ב' שלישים, הא לא ילפינן אלא בדבר דמצינו גדר כזה במקום אחר. והביא, דמצינו כן בחולין (כט:): לגבי שחיטה, דבעי רובא דמינכר, ודעת רוב האחרונים דהיינו מדרבנן, כמו שכתב הפרי מגדים (יו"ד סימן כא), ודלא כהתבואות שור (הובא שם) שכתב דהוויא מדאורייתא. וכן מצינו גבי אתרוג ועוד דוכתי, דבעינן מינכר מדרבנן. והכי נמי הכא מדרבנן הוא, דגזרו דלא ליתי למיטעי, ויוסי בן יעזר לית ליה האי גזירה. והביא, דמדברי תוס' הרי"י מבירנא (הכא) משמע דסבירא ליה דהוי דאורייתא, והיינו כדעת התבואות שור, לענין שחיטה, דמדאורייתא בעי רובא דמינכר, וכן מצינו לענין טריפה, דאמרינן בחולין (שם) דדוקא רובא דמינכר פוסל, והתם הווי ודאי דאורייתא, דהאי דינא לקולא הוא, וכיון דמצינו מדאורייתא שיעור דרובא דמינכר, שפיר שייך למילף מחגבים שמנתה תורה, דדוקא רובא דמינכר מהני.

(יא) גמ', שם. עיין בחולין (סה). דפליגי אמוראי אי בעי רוב ארכו או רוב הקיפו. ופסק רב פפא שם, דבעי רוב ארכו ורוב הקיפו. וכתב בקונטרס קרני חגבים (הובא באות הקודמת), דלכאורה רב פפא פסק כן מספק, ואי יצורף עוד ספק יהיה ספק ספיקא, אמנם אפשר דכיון דנפסק בגמ', לא מצרפינן לספק.

(יב) גמ', שם. עיין באות הקודמת, דפליגי אי בעי רוב ארכו או רוב הקיפו. ובקונטרס קרני חגבים (הובא באות הקודמת) הקשה, דהא ודאי החגבים המנויים בתורה יש להם רוב היקף ורוב רוחב, דאם לא כן נפשוט לחד גיסא, ואם כן, אמאי לא ילפינן דבעי תרווייהו. ותירץ, דמספקא להו בכללי התורה, אי רובא דרוב הקיפו חשיב, ורוב ארכו לא חשיב, ואף דהחגבים המנויים בתורה יש להם רוב אורך, לא ילפינן מינייהו, דאינו רוב חשוב, או איפכא.

(יג) גמ', רב אמר דכן ממש קסבר טומאת משקין דרבנן. הרמב"ם (פ"י מטומאת אוכלין ה"ז) פסק כרב, דמשקי בית מטבחיא דכן. וצריך עיון, דלגבי טומאת משקין פסק (בפ"ז מאבות הטומאה ה"א) כשמואל דהוי מדאורייתא. וכעין זה הקשה בצל"ח בפסחים (טז: אות סט בהג"ה), ועיין שם מה שכתב ליישב.

(יד) גמ', דאורייתא דיקרב בדיקרב בחיבורין טומאת שבעה. מקשינן בניזיר (מב:), מדתניא לא אמרו טומאת שבעה אלא לתרומה וקדשים, אבל לניזיר ועושה פסח לא, ואי אמרת דאורייתא, מאי שנא. ודעת רש"י (שם) ד"ה הכי גרסינן, דלמסקנא דהתם, הנוגע באדם שנגע במת, אינו טמא מדאורייתא טומאת שבעה. והתוס' (שם) ד"ה בחבורי כתבו, דהנוגע בנוגע במת, טמא מדאורייתא, אבל השלישי אינו מדאורייתא, אלא מדרבנן. ולפי רש"י, סוגיא דהכא אינה לפי המסקנא דהתם. וכן מבואר בדעת הרמב"ם (פ"ה מטומאת מת ה"ב) דכתב, דהנוגע בנוגע, בין כשעדיין נוגע ובין משפירש, טמא

אף אם אפאו ישראל אסור, משום חתנות. ופת שלנו שאפאו עובד כוכבים, שרי אם עשה בו ישראל אחת מאבות מלאכות, כדאמרין לקמן (לח:). דאינו אסור אלא כבישולי עובד כוכבים. ומשום הכי פלגינהו תנא לשלכות ופת דאין דינם שוה.

כא) גמי, אף אוכל שלא נשתנה מברייתו על ידי האור. כתב הר"ן (יד: בדפי הרי"ף), דאף דלמסקנא לא ילפינן לה מהאי קרא. מכל מקום, כין דאסמכוה רבנן אקרא, אינו אסור אלא בדבר שנשתנה מברייתו על ידי האור. וכן הוכיח מדברי רש"י לקמן (לח:). ד"ה והחמין. וכתב, דמדברי הרמב"ם (פי"ז ממכ"א הי"ז) דכתב דטעמא דשרי קליות, משום שאין אדם מזמן את חבירו על הקליות, מוכח דבלאו הכי אסור, אף דלא נשתנה מברייתו על ידי האור.

דף לח ע"א

א) רש"י ד"ה מדרבנן, שלא יהא ישראל רגיל אצלו במאכל ובמשתה ויאכילנו דבר טמא. **ובתוס' ד"ה אלא הביאו דברי רש"י לעיל (לה:)** ד"ה **והשלכות,** דכתב דכולהו משום חתנות. **ובב"ח (סימן קיב סק"א)** כתב, דעיקר הגזירה משום חתנות, אלא דקרא אסמכתא בעלמא היא דלא אסרו אלא במאי דאיכא למיחש שיאכילנו דבר טמא, ולא במים.

ב) בא"ד, שם. וכעין זה כתב **בהגהות אשר"י (סימן כח)** בשם **הרשב"ם.** וכתב, דלפי זה, בדבר שאין משתנה על ידי האור, דליכא למיחש שיאכילנו דבר טמא, שרי. וכדאמרין **לעיל (לו:)**. וסבירא ליה דהכי הוא גם למסקנא. **[אמנם לרש"י ד"ה מדרבנן, לכאורה נראה דאסור אף בכהאי גוונא, דגזרו שמא ירגילנו לאכול אצלו, ולא שיאכילנו דבר טמא במה שמבשל. ועוד, דכיון דלשיטתו עיקר האיסור משום חתנות].** **ובפתחי תשובה (סימן קיב סק"א)** הביא בשם **התפארת למשה,** דלטעם דהוא משום חתנות, שרי בישולי מומר.

ג) תוס' ד"ה אלא, בסוה"ד, ולא הודה לו רבינו תם דודאי כיון שהעובד כוכבים מבשל לא חילקו כלל חכמים בין רשות ישראל לרשות עובד כוכבים כי לעולם יש לחוש שמא לא יזהר בבית ישראל כמו ביתו של עובד כוכבים. **במרדכי (תתל)** הביא דברי רבינו תם, בלשון, "דלא שניא בבית העובד כוכבים ולא שניא בבית הישראל, לא פלוג רבנן". **נולכאורה לדברי התוס',** אין הטעם משום דלא פלוג רבנן, אלא דבבית הישראל נמי איכא לטעם הגזירה. ולפי זה בגוונא דאיכא טעמא להתירא, כגון בישראל עומד על גביו, שרי. ועיין **בשו"ת ציצ"א אליעזר (ח"ט סימן מא אות ב)**.

ד) גמי, כל שאינו עולה על שולחן מלכים ללפת בו את הפת אין בו משום בישולי עובד כוכבים. וביאר הרמב"ם (פי"ז ממאכלות אסורות הי"ד), דכיון דעיקר הטעם משום חתנות, שלא יזמינו העובד כוכבים לסעוד עמו, בדבר שאינו עולה על שולחן מלכים אין דרך לזמן ולא גזרו. **[אמנם לרשב"ם (הובא לעיל אות ב) דאיסור בישולי עובדי כוכבים משום שמא יאכילנו דבר טמא (ולא משום חתנות), צריך עיון אמאי אסרו דוקא בדבר שעולה על שולחן מלכים. (א.ק.)].**

ה) גמי, כל הנאכל כמות שהוא חי אין בו משום בישולי עובד כוכבים. כתב **בחיודושי הריטב"א,** דאף שאין הרגילות לאכלו חי אלא מבושל, חשיב "נאכל כמות שהוא חי". אבל דבר הראוי לכוס, כחייטין, לא חשיב נאכל כמות שהוא חי. ודלא כדברי ר"ח, דסבירא ליה דאף כהאי גוונא חשיב ראוי לאכלו כמות שהוא חי. ועיין **לקמן (עמוד ב אות כו)** לגבי ביצה צלויה ודג

מדאורייתא טומאת ערב, ומדרבנן טומאת שבעה. (ובגזיר ועושה פסח אוקמוה אדאורייתא דטמא רק טומאת ערב). ועיין **בכסף משנה** שהקשה על הרמב"ם, דבסוגיין מבואר דטומאת שבעה מדאורייתא. ותיירץ בשם מהר"י **קורקוס,** דהרמב"ם לא פסק כסוגיין, מדאמרין "אמר להו רבינא לרבנן לא תתלו ביה בוקי סריקי ברב נחמן". ועיין באות הבאה.

טו) תוס' ד"ה דיקרב, בתוה"ד, והא דאמר רבא לא תתלו ביה בוקי סריקי ברב נחמן לאו משום דאית ליה טומאה בחיבורין לאו דאורייתא, אלא משום דקסבר דיוסף בן יעזר לא איירי בהכי. אבל הכסף משנה בשם המהר"י קורקוס (הובא באות הקודמת), כתב בדעת הרמב"ם דהוכיח דלא פסקינן כן. וביאר **המשנה למלך (שם),** דאי הוה סבירה ליה דדינא הכי, אף דיוסי בן יעזר לא איירי בהכי, לא נוקט לשון "בוקי סריקי", ועיין שם עוד.

טז) גמי' והא הלכתא מסוטה גמרינן לה. פירש רש"י **בר"ה הא הלכתא,** דהוא משום דכל מאי דמטמאינן בספק משום דילפינן מסוטה, ולא ילפינן אלא ברשות היחיד, ולא ברשות הרבים, **והתוס' ד"ה הא הלכתא,** כתבו, לאו דוקא מסוטה גמרינן, דספק טומאה ברשות הרבים היכא דאיכא חזקת טהרה לא הוצרכו ללמוד מסוטה, דאיכא חזקת טהרה, ולא גמרינן מסוטה אלא דברשות היחיד ספיקו טמא. וכן כתבו **תוס' בסוטה (כח:)** **ד"ה מכאן.** והוסיפו, דר' שמעון יליף **בנדה (ג)** חזקת טהרה מהכא. אבל **בתוס' בחולין (ט:)** **ד"ה התם** כתבו, דילפינן מסוטה להיכא דליכא חזקת טהרה, ובמקוה שנמדד ונמצא חסר. והיכא דליכא למילף מסוטה, אף דאיכא חזקת טהרה, לא מטהרינן. **והרמב"ם (פט"ז מאבות הטומאה ה"א)** כתב, דהא דספק טומאה ברשות הרבים טהור משום דספיקא דאורייתא לחומרא אינו אלא מדרבנן. וכתב **השב שמעתתא (שמעתתא א פרק ט),** דצריך לומר בדעתו, דבאיתחזק דהוי ספק דאורייתא וכגון בתרי ותרי, הא דטהור היינו משום חזקת טהרה, דמסוטה לא ילפינן טהרה.

יז) גמי, הא מיא בשקיעתא דבנהרא זילו טבולו. כתב **המאירי,** דמורין לכתחילה דטהור, וגדולי החסידים היו מורין לשואליהן לטבול, לצאת ידי ספיקן. וכעין זה כתב **הרמב"ם בפירוש המשניות (עדות פ"ח מ"ד),** דאינו צריך לטבול אפילו לכתחילה, ומכל מקום על דרך שמירה אומרים לו לטבול.

יח) גמי, שם. יש לעיין דבשלמא אי נימא דלא נאמרה הלכה לטהר, אלא משום ספיקא דרבנן **(וכהרמב"ם, הובא לעיל באות יז)** או דאיכא חזקת טהרה, אתי שפיר, דמכל מקום יש לחוש ולהחמיר. אבל לדעת **התוס' בחולין (ט:)** **ד"ה התם,** דההלכה נאמרה לטהר, אמאי בעי לחוש. ולכאורה יש לבאר בב' אופנים, א. דההלכה לא נאמרה שוודאי טהור אלא שיש לנקוט כן. ב. דאף אם נאמר שההלכה לטהר, מכל מקום יש לחוש שמא יתברר שהיה טומאה. וכעין זה כתב **הר"ש בטהרות (פ"ח מ"א (א.ק.)).**

יט) תוס' ד"ה והשלכות, בתוה"ד, ומתחילה גזרו עליה משום חתנות ועל הפת לא גזרו משום דלא שייך ביה חתנות כל כך. **ובמאירי לעיל (לה:)** ביאר עוד, דלא גזרו מתחילה על הפת מפני דצרכה מרובה. וכשעמעמו עליו התיירו בו כמה דברים. אבל **הרמב"ן לעיל (לה.)** כתב בשם **הירושלמי** דגזרו קודם על פת, ואחר כך על בישולי עובד כוכבים. **וברמב"ם (פי"ז ממאכלות אסורות ה"ט)** נראה שהיתה גזירה אחת.

כ) בא"ד, במה שכתבו התוס' לחלק בין פת לשלכות. עיין **בר"ן (יג:)** בדפי הרי"ף שכתב, דאיכא תרי גווני פת. דפת של עובד כוכבים שלשו וערכו,

(יד) **תוס' ד"ה לעולם, בתוה"ד**, ומכאן ראייה להתיר חגבים בלא שחיטה. ובבית יוסף (י"ד סימן יג סק"א) הביא תשובת רב האי גאון בשם רבינו סעדיה גאון, דחגבים מתים אסורים. [לפנינו הגירסא חיים אסורין, אבל בקונטרס קרני חגבים (סימן ג') הוכיח כגירסא מתים אסורין. וכתב, דאפשר דסבירא דר' סעדיה גאון סבר דאף דלא בעי שחיטה, מכל מקום נבילה אסורה, וכשמתה מעצמה, שחיבא נבילה. ועיין שם עוד. ומה שהביא מדברי הגרי"פ על הר"ס ג' (במלואים סימן ח).]

(טו) **בא"ד**, ואם תאמר וחיין היכי שרו הא איכא בל תשקצו, דאמרינן בסוף פרק רבי עקיבא "רבי חזייה לרב כהנא דהוה מעבר שושיבא אפומיה, אמר ליה שקליה דלא לימרו קא אכל וקעבר בבל תשקצו". והרמב"ם (פ"א משחיטה ה"ג) כתב, דמותר לאכול חגבים חיים. והקשה המגיד משנה, הא אמרינן בגמ' דאיכא "בל תשקצו". וביאר, דהא דאמר ליה "בל תשקצו" היינו משום דסבירא ליה דהוי חגב טמא, ולא משום דהוא חי. עוד כתב, דהרמב"ם סבר דהא דקאמר ליה דעבר משום "בל תשקצו" היינו משום דשושיבא מאוס, ולא משום שהוא חי, וליכא בל תשקצו בחגב חי. (עיין בקונטרס קרני חגבים סימן יג).

(טז) **תוס' ד"ה קא משמע לן**, ואף על גב דאמרינן בפרק כלל גדול האי מאן דשדי סיכתא לאתונא חייב משום מבשל. ובחידושי הריטב"א תירץ, דבתחילה מתרפה ואחר כך קמוטי מקמט והוי בישול ושרורי, ולגבי שבת מלאכת מחשבת אסרה תורה, והכא אולינן בתר הכוונה. והמאירי הוסיף, דהכא ליכא קרבת חתנות דאין כוונתו לבישול. והר"ן (טו בדפי הרי"ף) כתב, דאיהו ודאי לשרורי מנא קמוכין, ומיהו בשבת חייב משום פסיק רישא (יז) **גמ', הלכך האי עובד כוכבים דשדא סיכתא לאתונא וכו'**. כתב בחידושי הריטב"א, דאגב אורחא שמעינן מהכא דאף דהעובד כוכבים לא נתכוון לצורך ישראל, אסור.

(יח) **גמ', מהו דתימא קרובי בישולא מילתא היא, קא משמע לן**. הקשה בחידושי הריטב"א (הכא ובשבועות יז:), הא קיימא לן בשבועות (שם) גבי זר שהיפך בצניורא דקרובי עבודה עבודה היא. עוד הקשה, הא לקמן (עמוד ב) אמרינן דגמרו ביד ישראל כל שכן דשרי, ואמאי כל שכן הוא, הא קרובי בישולא לאו מילתא היא. ותירץ, דהא דאמרינן הכא קא משמע לן, היינו דאף דקרובי בישולא היא, לא החמירו בבישול עובד כוכבים.

דף לח ע"ב

(יט) **גמ', גמרו ביד ישראל לא כל שכן**. וביאר הרמב"ן, דגמרו ביד ישראל ליכא קירוב דעתא וליכא משום חתנות.

(כ) **גמ', שם. הרשב"א בתורת הבית (בית ג שער ז)** הביא דעת ר"ח, דאם העובד כוכבים בישל כמאכל בן דרוסאי, והישראל הוסיף על בישולו, לא מהני, דהוי גמרו ביד עובד כוכבים. והביא, דיש מתירים, דלא אמרו כמאכל בן דרוסאי אלא להקל. והרשב"א הוכיח כדעת ר"ח.

(כא) **גמ', הא ריפתא דשגר עובד כוכבים ואפה ישראל אי נמי וכו' אי נמי שגר עובד כוכבים וכו' שפיר דמי**. כתב הרשב"א בתורת הבית (בית ג שער ז), דאף דבבשולי עובד כוכבים לא התירו כהאי גוונא, בפת התירו משום דעיקר חיי נפש בפת.

(כב) **תוס' ד"ה ואתא, בתוה"ד**, ומה שנהגו להשליך קיסם בתנור וכו'. וכן דעת הרמב"ם (פ"ז ממאכלות אסורות ה"ג). וביאר, שאין הדבר אלא

מליח, דביארו הרמב"ן והריטב"א, דנחלקו בגמ', אי חשיב נאכל כמות שהוא חי, או לא, כיון דנאכל רק על ידי הדחק.

(ו) **גמ', איכא בינייהו דגים קטנים וארדי ודייסא**. פירש רש"י בד"ה דגים קטנים, דכל אלו אין נאכלים חיים ואין עולים על שולחן מלכים. ובחידושי הריטב"א הביא דעת ר"ח, דדייסא עולה על שולחן מלכים וראוי לכוס. והקשה עליו, הא אפילו הדיוט אינו מלפת בו, כדאמרינן "הני בבלאי טיפשאי דאכלי נהמא בנהמא". וכתב, דיש שתירצו, דכיון דכולהו לא מלפתים בו, לא בעי ראוי ללפת אלא נאכל בפני עצמו. וכן דעת הרשב"א בתורת הבית (בית ג' שער ז), דמאכל שראוי לאכלו בפני עצמו ולא כליפתו, לא בעי שיהיה ראוי ללפת בו את הפת. אבל הריטב"א פליג.

(ז) **תוס' ד"ה איכא, בתוה"ד**, שמע מינה דבעי למינקט דברים שנעשה בהם לשון אחרון מוסיף על לשון ראשון. דהיינו דאף דבר שאין נאכל כמות שהוא חי, בעי שיהיה עולה על שולחן מלכים. אבל דעת רבינו חננאל (הובא לעיל אות ו) גבי דייסא, דלמאן דאמר דבעי דבר שעולה על שולחן מלכים, סגי בהכי, ואף שנאכל כמות שהוא חי. וכן דעת הרשב"א בתורת הבית (בית ג שער ז).

(ח) **בא"ד**, שם. דהיינו דדייק, דכיון דללישנא בתרא בעי תרוייהו פסקינן כלישנא בתרא. ומשמע דאי ללישנא בתרא סגי בהא דעולה על שולחן מלכים, אף דנאכל כמות שהוא חי, לא שייך לפסוק לקולא דבעי תרוייהו, דהוי תרתי דסתרי. אמנם הרשב"א בתורת הבית (הובא באות הקודמת) כתב, דללישנא בתרא סגי בהא דעולה על שולחן מלכים, ואפילו הכי פסק לקולא, דבעי תרוייהו (א.ק.).

(ט) **תוס' ד"ה דגים קטנים**, פירוש אם בישלן עובד כוכבים אחרי שמלחן ישראל שרו. מבואר דאם מלחו עובד כוכבים אסור. וכן דעת הרמב"ן בחידושי לקמן (עמוד ב). אבל בחידושי הריטב"א (שם) כתב, דאפילו מלחן עובד כוכבים שרי, כיון דמליחה אינה אסרת, וחשיב כתחילתו בהיתר. [ועיין מה שנתבאר שם אות כו].

(י) **גמ', מהו דתימא הרסנא עיקר קמשמע לן קמחא עיקר**. כתב בחידושי הריטב"א, דשמעינן מהכא, דבבשולי עובד כוכבים אולינן בתר עיקר התבשיל. ובמצפה איתן כתב, דרב יוסף אויל לשיטתו, דסבירא ליה בברכות (לו:): דאם יש מין מזונות מעורב בתבשיל, מברך מזונות אף דאינו עיקר. וכן נראה בתוס' בחולין (סד.). ד"ה סימנין דכתבו, דתלוי בהא דמברכין עליו המוציא לחם מן הארץ.

(יא) **תוס' ד"ה קא משמע לן**, מכאן היה מתיר ר"ת קנו"ש ואובילא"ש של עובד כוכבים. אמנם התוס' בחולין (סד.). ד"ה סימנין כתבו, דר"ת אסר משום בישולי עובד כוכבים ודחו דקימחא עיקר. וכתב במסורת הש"ס (שם) דצריך לגרוס בחד מינייהו ר"ח.

(יב) **גמ', לעולם דלע ידע הי טמא והי טהור**. כתב העיב"ץ, דאיירי אף בלא הוחזקו שם טמאים, אלא טהורים, דמכל מקום כיון דלא מינבר, אסורין, שמא היה בהם טמאים, דאינם ניכרים אחר שנחרכו.

(יג) **גמ', לעבורי שער קא מיכוין**. וכתב בחידושי הריטב"א בשם הרשב"א, דמהכא מוכח כדעת ר"ח, דאף אם העובד כוכבים בישל כמאכל בן דרוסאי והישראל הוסיף, אסור, דהא הכא דחריך רישא לעבורי שער, לא נעשה ריש אונה יותר ממאכל בן דרוסאי. והריטב"א דחה, דאפשר דהכא איירי בשאכלו ישראל כך, ולא הוסיף על בישולו.

דנאכל על ידי מלחו, אי לאו, כיון דאינו נאכל אלא על ידי הדחק, ולתרווייהו הוא עולה על שולחן מלכים).

כד) גמ', ביצה צלויה. פירש רש"י ד"ה בר כפרא, דפליגי, אי כיון דבלוע אוכל דידיה ולא נגע בו עובד כוכבים שרי, או לא. נואתי שפיר לפי מה שכתב רש"י לעיל (עמוד א) ד"ה מדרבנן, דאיסור בישולי עובד כוכבים כדי שלא יאכילנו דבר טמא, ויש לדון עוד]. ובחידושי הרמב"ן והריטב"א ביארו, להאי פלוגתא, כעין הפלוגתא דדג מליח. דפליגי. אי ביצה חשיבא נאכל כמות שהוא חי, או דכיון דאינו אלא על ידי הדחק לא חשיב.

כה) גמ', הכי אמר אביו הלכתא כוותיה דר' יוחנן. וכתב הרי"ף (טו): בדפי הרי"ף, דלא איפסקא הלכתא כר' יוחנן אלא לענין ביצה צלויה, אבל דג מליח שרי, וכדחזקיה ובר כפרא דהוה רבי. והקשה בחידושי הריטב"א, דכיון דתרווייהו תלו בחד טעמא, אם אכילה על ידי הדחק שמה אכילה, תרווייהו שרו, ואי לאו, תרווייהו אסירי. ותירץ, דעדיין יש לחלק, דביצה כל מעשיה על ידי עובד כוכבים, מה שאין כן בדג, דמליחתו הכשירתו לאכלו על ידי הדחק, על ידי ישראל, והוה כעין תחילתו על ידי ישראל גבי מאכל בן דרוסאי. ואפילו מלחו עובד כוכבים, כיון דאין מליחתו אוסרת הוה מליחתו בהיתר וכתחילתו על ידי ישראל. אמנם הריטב"א גופיה כתב, דעיקרן של דברים דהלכתא כוותיה דר' יוחנן בתרווייהו.

להיות היכר שהפת שלהן אסורה. אבל בחידושי הרמב"ן לעיל (לה:): כתב, דלא מהני השלכת קיסם, כיון שאינו מקרב בישולו, ואף אם מקרב קצת, אינו ניכר, והוה תחילתו וסופו ביד עובד כוכבים. והוכיח עוד מדברי רש"י (הכא) ד"ה דשגר, דחתיית גחלים מהני, משום שמחמם ומוציא חום הגחלים, ובלא זה לא מהני. וכן דעת הרא"ש (סימן לג), דלא מהני השלכת קיסם. וכתב, דהמנהג שנהגו להקל, מנהג טעות הוא, דראו לראשונים שהשליכו קיסם בתחילת הדלקת האש, דחשיב שהעלה את האש והכל נעשה על ידו, ובאו להתיר נמי השלכת קיסם אחרי שהאש דולקת. וברשב"א (הובא באות הקודמת) פסק, דבמקום שנהגו היתר בפת פלטר עובד כוכבים, שרי נמי בפת דידן כשעובד כוכבים אופה בהשלכת קיסם. ובמקום שנהגו איסור בפת פלטר עובד כוכבים, בעי אחת מג' מלאכות (בפת דידן שאופה עובד כוכבים).

כג) רש"י ד"ה דג מליח, שמלחו העובד כוכבים ובמליחתו הוא נאכל בלא בישול. ולפי זה נחלקו חזקיה ור' יוחנן אי מליחה הוה כבישול או לא. והקשו בחידושי הרמב"ן והריטב"א, דלא מציינו שאסרו אלא בתולדות האור, שהרי כבוש הרי הוא כמבושל, ואמרינן לעיל (כט:): דרק כשדרכן לתת יין אסור, ובלא זה שרי, כיון דאינו על ידי האור. וכתבו, דאיירי הכא בדג מלוח שבשלו או צלאו עובד כוכבים, ופליגי אי חשיב נאכל כמות שהוא חי כיון

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דף היומיומי" בעיון!!!

זמני השיעור בדף היומיומי בעיון ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 9:45-10:45
בבית המדרש "משכן אהרן" שע"י חניכי ישיבת פוניבז' מודיעין עילית ת"ז

יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה של אבן וכו'...

יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (הח"ח באהבת חסד ח"ב פט"ו)

כתובת המערכת: רח' שאגת אריה 17/25 קרית ספר מודיעין עילית. טל/פקס: 08-9741714 ©

למנויים, לתרומות, להנצחות ולכל ענין 050-4102442 Sbma@kavnaki.net

<http://www.shtaygen.co.il/?CategoryID=1124>